

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“
ПРАВНО - ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „НАЦИОНАЛНА СИГУРНОСТ
И ПУБЛИЧНА АДМИНИСТРАЦИЯ“

АЛЕКСАНДЪР АЛЕКСАНДРОВ ЯНКОВ

**„ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА РЕЧТА НА ОМРАЗТА
(НАТЕ SPEECH) В ОНЛАЙН СРЕДА“**

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

на дисертационен труд за придобиване
на образователна и научна степен „доктор“
в професионално направление

3.7. Администрация и управление

по докторантска програма

**„Организация и управление извън сферата на материалното
производство (Мениджмънт в публичната сфера)“**

Научен ръководител:
проф. д-р Тереза Стоянова Тренчева

Благоевград
2023 г.

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“
ПРАВНО - ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „НАЦИОНАЛНА СИГУРНОСТ
И ПУБЛИЧНА АДМИНИСТРАЦИЯ“

АЛЕКСАНДЪР АЛЕКСАНДРОВ ЯНКОВ

**„ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА РЕЧТА НА ОМРАЗАТА
(НАТЕ СПЕЕШ) В ОНЛАЙН СРЕДА“**

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

на дисертационен труд за придобиване
на образователна и научна степен „**доктор**“
в професионално направление

3.7. Администрация и управление

по докторантска програма

**„Организация и управление извън сферата на материалното
производство (Мениджмънт в публичната сфера)“**

Научен ръководител:

Проф. д-р Тереза Тренчева

Рецензенти:

- 1.
- 2.

Благоевград

2023 г.

Дисертационният труд е обсъден на разширено заседание на катедра „Национална сигурност и публична администрация” при Югозападен университет „Неофит Рилски“, гр. Благоевград на 12.07.2023 г. и е насочен за защита пред научно жури. Авторът е докторант в редовна форма към същата катедра.

Данни за дисертационния труд:

- Брой на страниците: 262
- Брой на таблиците: 6
- Брой на фигурите: 28
- Брой на цитираните източниците: 112
- Брой на публикациите на автора по темата на дисертационния труд: 6 (шест)

Защитата на дисертационния труд ще се проведе на 05.10.2023 г. от 10:00 часа в зала _____ на Югозападен университет „Неофит Рилски“, гр. Благоевград, пл. „Георги Измирлиев - Македончето“.

Материалите по защитата са на разположение на интересуващите се в същата сграда, стая №

СЪДЪРЖАНИЕ НА АВТОРЕФЕРАТА

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....	5
1. Въведение в темата.....	5
2. Значимост и актуалност на проблематиката.....	6
3. Състояние на изследвания проблем.....	7
4. Цел, обект и предмет на изследването.....	8
5. Научноизследователски задачи и методология на изследването.....	0
6. Работна хипотеза на изследването.....	8
7. Ограничения и източникова база на изследването.....	11
8. Аprobация на резултатите от изследването.....	12
II. СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....	14
III. СТРУКТУРА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....	17
IV. ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....	40
V. СПИСЪК С ПУБЛИКАЦИИ НА ДОКТОРАНТА ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....	42

1. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Въведение в темата

Човекът често е определян като социално същество, за което са характерни емоционалната възбуда и силните чувства. Това често води до различни конфликтни ситуации: започваме да говорим грубо, че някой прави нещо нередно, или някой трябва да направи нещо, но не го прави. Обикновено страните в различни конфликти често прибегват до взаимни обиди, несправедливи обобщения и прехвърляне на претенции към субекти, които не го заслужават. Някои от тези действия и модели на комуникация се описват с термина **„реч на омразата“**.

На първо място, трябва да бъде направена уговорката, че до голяма степен „речта на омразата“ не е строго правна категория, тя няма ясна легална дефиниция и граници. Специалният докладчик на Съвета на ООН по правата на човека относно свободата на изразяване, например констатира тенденция правителствата да използват термина „реч на омразата“ почти по същия начин като термина „фалшиви новини“, в смисъл, че в някои държави властите са склонни да определят като реч на омразата всяко инакомислие или всяко изказване, което е в разрез с официалната позиция, като по този начин се оправдават репресии срещу определени категории хора. Очевидно това е и основната причина, поради която международното право не бърза да създаде някакво изчерпателно определение и се опитва много внимателно да подходи към квалификацията на явление като реч на омразата.

Преводачи на международните конвенции обръщат внимание върху изключителната предпазливост, с която трябва да се подхожда, например, при налагане на отговорност за богохулство, при защита на чувствата на вярващите или при отричане на исторически събития (спорна практика), или при

защита на представители на властите. В основата на проблемите с определянето на изказванията, подбуждащи към омраза е фактът, че всеки индивид има свобода на изразяване като основно човешко право, което се тълкува доста широко, и включва наред с други неща, правото да се каже нещо, което може да не е угодно на други хора, включително хора, принадлежащи към различни групи, и дори да ги обиди. Неслучайно Международната неправителствена организация „Член 19“, определя като реч на омразата само онези изразни средства, които са силно емоционално отрицателно заредени.

Омразата е ирационално, интензивно чувство, което определен индивид чувства към друг индивид или група от лица, обединени от дадена характеристика, която може да бъде едновременно реална и измислена. Езикът е начин на изразяване, който може да бъде писмен, устен, артистичен, визуален и др. Групата може да бъде от всякакъв вид, например, незаконни мигранти, хора с определена сексуална ориентация, хора с увреждания, групи, обединени по пол, възраст и др. – различни критерии, по принцип, могат да се използват за предизвикване на чувство на вражда към определена група.

Важно е също така да се прави **разграничение между изказвания, подбуждащи към омраза, и т. нар. престъпления от омраза**. В единия случай става въпрос за подбуждане към омраза срещу определена група, докато при другата става въпрос за извършване на престъпления от омраза, а това са различни деяния.

Така **речта на омразата** е слово, насочено към провокиране на силни отрицателни чувства по отношение на всяка група лица, обединени от определена характеристика. Според основополагащия документ – Протоколът от Рабат – за определянето на изказванията са важни: контекстът, статутът на оратора (кой е той по отношение на групата), намерението, съдържанието и формата, степента на публичност и вероятността от изпълнението на закана. В зависимост от наличието или отсъствието на тези признаци трябва да се реши дали дадено слово представлява реч на омразата или не. Планът за действие от Рабат за забрана на застъпничеството за

национална, расова или религиозна, който представлява подбуждане към дискриминация, враждебност или насилие, съдържа заключенията и препоръките на експертни семинари, организирани от Върховния комисар на ООН за правата на човека в Женева, Виена, Найроби, Банкок и Сантяго.

2. Значимост и актуалност на проблематиката

Значимостта на разработката е обусловена от ръста на влияние на феномена „реч на омразата“ в онлайн среда, която бива изразена в нейната многолика същност и аспекти, в т.ч. психологически, юридически, морални и организационни. Свидетели сме на нов тип култура и организация на обществото. Трансформира се и онлайн културата на обществото и този процес на промяна все повече се влияе от икономиката, технологиите и социалните фактори в обществото.

Настоящият дисертационен труд е посветен на речта на омразата – един широко разпространен, едновременно стар и нов феномен, неизбежно съпътстващ развитието на обществото. Речта на омразата представлява сериозен и комплексен проблем на съвременните общества, ангажирани със зачитането и подхранването на културния плурализъм и толерантност. Една от малкото експлицитни дефиниции, се съдържа в Препоръка № R (97) 20 на Комитета на министрите към Съвета на Европа до държавите членки относно „речта на омразата“ от 30 октомври 1997 г. Според нея „речта на омразата“ обхваща *„всички изразни форми, разпространяващи, подбуждащи към, улесняващи или оправдаващи расовата ненавист, ксенофобията и антисемитизма или други форми на ненавист, основани на нетолерантност, вкл.: нетолерантност, афиширана като агресивен национализъм и етноцентризъм, дискриминация и враждебност срещу малцинства, преселници и хора с имигрантски произход“*. Не би могло да се отрече, че речта на омразата е разпространено явление в страната ни, както и стереотипите, предразсъдъците и дискриминацията са свързани с нея, което изисква тяхното преодоляване и пълноценното функциониране на гражданското общество.

Изследването се концентрира преди всичко върху речта на омразата в онлайн среда и начините на противодействие срещу нея, поради изключително интензивното навлизане на информационните и комуникационни технологии в обществения живот през последните десетилетия. Както е известно, Интернет средата, наричана още и онлайн среда, е пространство на електронна комуникация чрез интернет технологии. Спецификите на онлайн пространството се определят от проблемите с юрисдикцията, онлайн идентичността и защитата на правата на участващите в интернет комуникациите.

Необходимостта от противодействие срещу речта на омразата в онлайн среда се предпоставя от многообразие от фактори, сред които са глобализацията, „революцията” в областта на информационните и комуникационни технологии, както и политиката на европейските държави. Факт е, и че все повече европейските и други международни организации показват своята съпричастност към проблема с речта на омразата и от там към противодействието срещу нея – чрез различни механизми на проследяване и ограничаване на електронното съдържание, чрез въвеждане на т.нар. кодекси за поведение на IT компаниите и дори предложения за криминализация на речта на омразата в случая с Европейския съюз.

В този смисъл **актуалността и значимостта** на дисертационния труд се определя и от необходимостта страната ни да осъществява дейности в съответствие с европейските политики от една страна, за гарантиране свободата на изразяване на гражданите и от друга, за предотвратяване на случаите на злоупотреба с това право, които на практика водят до феномена „реч на омразата”. Правото на личността да изрази себе си безспорно е едно от достиженията на съвременния свят, което неслучайно е признато като основно право на индивида. По този начин свободата на изразяване и речта на омразата са неразривно свързани биха могли да бъдат разглеждани като различни страни на една и съща монета. Речта на омразата в онлайн среда, както и липсата на граници при по-новите форми

на комуникация същевременно поставя редица въпроси пред доктрината и практиката, както на европейско, така и на национално ниво.

В този смисъл противодействието срещу речта на омразата представлява многопластова категория, свързана с отстояване на европейските ценности в условията на съвременната демократична и плуралистична държава, и преди всичко от гледна точка на взаимоотношенията между индивида и общността през призмата на новите форми на комуникация.

3. Състояние на изследвания проблем

Научният интерес към проблемите и съвременните тенденции в противодействието срещу речта на омразата (hate speech) в онлайн среда е провокиран от необходимостта от запълване на някои празноти в информираността на обществото, в частност на младите хора в областта на изследваната проблематика. По-конкретно наличието на фрагментарния характер на научните изследвания, свързани с речта на омразата в онлайн пространството е от съществена важност както за специалистите в областта, така и за теорията и практиката в съвременната правна и управленска наука, която се трансформира ежедневно в резултат на влиянието на икономиката, технологиите и социалните фактори в обществото.

Разглежданият проблем е изключително актуален, засяган е частично от различни аспекти от други автори, но **не е разкрит в пълнота до момента.**

Същевременно още през м. май 2020 г. Генералният секретар на ООН Антониу Гутерис би тревога относно *„цунамито от омраза и ксенофобия, заплашващо да се разпространи по целия свят“* във връзка с пандемията от коронавирус и отправи глобален апел за противодействие срещу конкретните проявления на реч на омразата, свързана с COVID-19, която *„обхваща широк спектър от пренебрежителни изрази срещу определени лица и групи, които са се появили или са били изострени в резултат на новата епидемия от коронавирусна болест – от виктимизиране,*

стереотипизиране, стигматизиране и използване на антифеминистки, расистски, ксенофобски, ислямфобски или антисемитски език”. Речта на омразата по отношение на COVID-19 може значително да влоши вече съществуващите ситуации на неравенства, нетърпимост и дискриминация - особено относно малцинствата и/или чужденците - и може да засили тенденциите, насочени към насилие, социално, политическо и икономическо изключване, като по този начин още повече се увеличават непропорционалните последици от пандемията върху тези непривилегирани общности.

За постигането на целта на дисертационния труд са прегледани множество информационни източници, свързани с психологически, юридически, морални и организационни аспекти на речта на омразата, като са анализирани и начините са нейното противодействие.

В световен мащаб известни изследователи, занимаващи се с проблемите на речта на омразата, в това число в онлайн среда и в електронните медии, са: *Джеймс Банкс, Сюзан Бенеш, Александер Браун, Йън Браун, Чарлс Р. Лоурънс, Джоел Файнберг, Мери Матсуда, Нина Пършак* и други. На национално ниво сред авторите, които засягат отделни аспекти, свързани с речта на омразата преимуществено в контекста на медийната регулация или на правата на човека са: *Н. Огнянова, В. Кискинов, Е. Друмева, Е. Танчев, Р. Николова, К. Кънев* и др. Фокусът на техните изследвания е насочен към проблемите на медиите като социалноуправленски феномен. Към 2021 г., когато стартира изследователската работа по темата на дисертационния труд, интелектуалната собственост, нейните правни и управленски аспекти намират място в научни разработки на следните автори, които са и по-често цитирани в изследването: *Т. Тренчева, М. Лазарова, С. Велева-Стойнова, Г. Георгиева, К. Планска-Симеонова, М. Попова, Кр. Ненова, Ев. Здравкова-Величкова, Св. Димитрова, К. Павлов* и др.

По отношение на проблематиката, свързана с международната, европейската и националната правна рамка на отделните аспекти наречта на омразата в онлайн среда, както и противодействието срещу нея, базови източници са конвенции,

препоръки и актове на Комитета на министрите на Съвета на Европа, на Европейската комисия, ООН, ЮНЕСКО, ECRI и др., както и съдебната практика на различни юрисдикции, но преди всичко на Европейския съд по правата на човека. Източниците на изследването включват също так електронни информационни ресурси, нормативни документи и интернет сайтове.

Направената **обзорна справка** за съвременното състояние на изследваната проблематика показва, че проблемът за противодействието срещу речта на омразата в онлайн среда от гледна точка на неговите различни аспекти, в т. ч. психологически, юридически, морални и организационни, не е проучен, макар че в последните години се признава необходимостта от неговото решаване, което прави настоящето изследване по-актуално и дава основание да се формулират целта, обектът и предметът му.

4. Цел, обект и предмет на изследването

Целта на настоящото дисертационното изследване е да се проучи, анализира и обобщи сложната природа на феномена реч на омразата в онлайн среда, развитието на съдържанието, спецификите в интернет пространството, както и да се открие важността на противодействието срещу речта на омразата онлайн чрез различни механизми от страна на двете най-важни европейски организации – Съвета на Европа и Европейския съюз.

Обект на изследването е многоликата същност на феномена „реч на омразата в онлайн среда, различните аспекти (психологически, юридически, морални, организационни) на речта на омразата, различните подходи към нея (европейски и американски), както и развитието на съдържанието и спецификите на речта на омразата в условията на онлайн среда). Именно поради това в настоящия дисертационен труд се използва най-близкият до английския еквивалент термин „реч на омразата”.

Предмет на дисертационния труд са механизмите за противодействие срещу речта на омразата в онлайн среда и текущото състояние. Анализирани са актове, приети в рамките

на различни организации, свързани с речта на омразата през подледните години – в Съвета на Европа, Европейския съюз, ЮНЕСКО.

5. Научноизследователски задачи и методология на изследването

За постигането на поставената цел са формулирани следните основни **научноизследователски задачи**, очертаващи методиката на изследването:

1. Идентифициране на речта на омразата в онлайн среда, чрез обзор на терминологията и историческо развитие на проблема;
2. Проучване, представяне и анализиране на същността и специфичните характеристики на речта на омразата в онлайн среда, както и предизвикателствата пред ефективното ѝ противодействие. Разграничаване на понятията „свобода на изразяване” и „реч на омраза”, както и реч на омраза и престъпления от омраза.
3. Анализиране на начините на противодействие дрещу речта на омразата в онлайн среда, възприети от различните европейски международни организации и в този смисъл проучване на европейският опит и добрите практики.
4. Подготовка на авторски инструментариум, релевантен на научното изследване и поставената цел, както и провеждане на анкетно проучване;
5. Проучване, анализиране и обобщаване на нагласите и мненията на студентите от различни висши училища относно значението на изучаването на проблематиката,

свързана с речта на омразата и противодействието срещу нея;

6. Разработване на модел на ефективна стратегия за популяризирането на речта на омразата и начините за нейното противодействие.

В дисертационния труд са използвани различни **научно-изследователски и методологически подходи**, които са необходими поради широкообхватния и интердисциплинарен характер на разглеждания проблем. Методиката на изследване включва **логическо-аналитичен, статистически, ретроспективен, нормативен, телеологичен и системен подход**, съчетани със сравнителен анализ, където е необходимо. **Анализът на източници по темата** е основан на традиционните методи на **наблюдение, подбор анализ на документи**. Проблемите са анализирани както от теоретичен аспект, така и въз основа на добри практики в рамките на съответните международни организации, а също така и въз основа на относимите решения на Европейския съд по правата на човека, свързани с различни аспекти наречта на омразата. В хода на изследването се извеждат изводи, обобщения и препоръки, като резултат на извършения **сравнителен, исторически, логически, дедуктивен и индуктивен анализ**.

6. Работна хипотеза на изследването

След формулирането на целта, обекта, предмета, и научноизследователските задачи ясно може да бъде дефинирана и **работната хипотеза** на дисертационното изследване: *Повишаването на нивото на информираност относно речта на омразата в онлайн среда, като и нейните разнообразни аспекти и специфики би позволило по-лесното ѝ идентифициране и би довело до по-сериозно противодействие срещу проявите форми на този обществен феномен,*

включвайки и потребителите в интернет пространството. Независимо от въвеждането на задължения за интернет доставчиците, подписването на Кодекс за поведение между Европейската комисия и ИТ компаниите, необходими са съвместни усилия на всички субекти, както и нова правна рамка на европейско и национално равнище, която да урежда в детайли противодействието срещу речта на омразата в онлайн среда.

7. Ограничения и източникова база на изследването

За по-голяма конкретност при търсенето на научната и практическата значимост на разработения дисертационен труд изследванията са извършени при определени допустими **ограничения**, позволяващи рамкирането в посочените проблеми на многоаспектното разбиране на понятието „реч на омразата“, акцентирайки върху психологическите, юридическите, моралните и организационни аспекти, както и начините срещу нейното противодействие.

Настоящият труд не си поставя и не би могло да се постави в рамките на една докторска дисертация амбициозната и непосилна задача за всеобхватен, изчерпателен и пълен анализ на сложния и многолик феномен, какъвто представлява речта на омразата в онлайн среда, и в още по-голяма степен на начините на противодействие срещу нея. Дисертацията не включва в своето съдържание отговори на всички спорни въпроси от теорията и практиката, свързани с противодействието срещу речта на омразата в онлайн среда и в този смисъл не претендира за изчерпателност по темата. От друга страна, трудът би бил изключително полезен на всеки, който се интересува от спецификите на речта на омразата в онлайн среда и механизмите за противодействие в съвременния свят.

Проучени са трудове на учени по международно право, правата на човека, традиционни и електронни медии, както и нормативни документи, съдебни практики, традиционни и електронни информационни ресурси, информационни ресурси

на различни правителствени и неправителствени организации и много други.

Библиографският списък е структуриран в следната последователност: източници на кирилица, източници на латиница, интернет източници, съдебна практика, международни нормативни актове, европейско законодателство и национално законодателство.

8. Аprobация на резултатите

Аprobацията на резултатите е направена чрез участия на различни национални и международни конференции, семинари, проекти и обучения, както следва:

- Участие в семинар, организиран от Академията по Право на Европейския съюз в гр. Трир, Германия, на тема: „Non-Discrimination: Recent CJEU & ECtHR Case Law“, 14-15 декември 2021 г. По време на семинара са дискутирани и проблеми, свързани с речта на омразата, както и актуална практика на ЕСПЧ. (Сертификат).
- Участие в 26th International conference Knowledge-Based organization, “Nicolae Balcesku” Land Forces Academy, Sibiu, Romania, June 2020, с доклад в съавторство.
- Участие в 27th International conference Knowledge-Based Organization, June 2021, „Nicolae Balcescu” Land Forces Academy, Sibiu, Romania, с доклад в съавторство.
- Участие в 28th International Scientific Online Conference „Knowledge-Based Organization”, 16-18 юни 2022 г., организирана от Военна академия на сухопътните сили „Nicolae Balcescu”, гр. Сибиу, Румъния, с доклад.
- Участие в проект „Европейска защита на данните: пост-пандемични ефекти и нови измерения” (EDP-PPEND), Договор № 101047808. Проектът се изпълнява от Правно-историческия факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски” с финансовата подкрепа на програмата „Еразъм +” 2021-2027, действие по инициативата „Жан Моне” в областта на висшето образование, с ръководител доц. д-р Николай Марин.

II. СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

СЪ Д Ъ Р Ж А Н И Е

УВОД.....	5
ПЪРВА ГЛАВА.	
ТЕРМИНОЛОГИЧНИ И ДОКТИРИНАЛНИ ПРОЯВЛЕНИЯТА НА ПОНЯТИЕТО РЕЧ НА ОМРАЗАТА.....	18
1.1. Идентифициране и дефиниране на термина „Реч на омразата“.....	18
1.2. Основните аспекти на речта на омразата.....	30
1.2.1 Психологически аспекти на речта на омразата.....	30
1.2.2 Юридически аспекти на речта на омразата.....	36
1.2.3 Морални аспекти на речта на омразата.....	41
1.3. Лиезон между понятията реч на омразата и свобода на изразяване.....	43
1.4. Същност на речта на омразата.....	47
1.4.1 Елементи на речта на омразата.....	50
1.4.2 Последици на речта на омразата.....	52
1.4.3 Престъпления от омраза.....	53
1.5. Разграничение между речта на омразата и престъпления от омраза в практиката на Европейския съд за правата на човека (ЕСПЧ).....	57
ИЗВОДИ КЪМ ПЪРВА ГЛАВА.....	63
ВТОРА ГЛАВА.	
ИНТЕРПРЕТАЦИЯ НА ПОНЯТИЙНИЯ АПАРАТ НА ОНЛАЙН СРЕДАТА. ОСНОВНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА РЕЧТА НА ОМРАЗАТА В ОНЛАЙН СРЕДА.....	65
2.1. Понятие за онлайн среда. Социални мрежи и социални медии.....	65
2.2. Деструктивни дискурси на речта на омразата в онлайн среда.....	83
2.3. Речта на омразата в дискурсивните практики.....	89
ИЗВОДИ КЪМ ВТОРА ГЛАВА.....	115

ТРЕТА ГЛАВА.

ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ СРЕЩУ РЕЧТА НА ОМРАЗАТА В ОНЛАЙН СРЕДА.....	117
3.1 Противодействие срещу речта на омразата – американски и европейски подход.....	118
3.2 Противодействие срещу речта на омразата в онлайн среда.....	124
3.3 Отговорност на доставчиците на Интернет услуги в противодействието срещу речта на омразата.....	132
3.3.1 Ситуационен анализ в рамките на Европейския съюз.....	132
3.3.2 Ситуационен анализ в рамките на Съвета на Европа.....	136
3.3.3 ECRI и Шестият мониторингов доклад за България.....	142
3.3.4 Мерки на българските власти, съгласно Шестия мониторингов доклад на ECRI.....	147
3.4. Ново измерение на противодействието срещу речта на омразата в онлайн среда през последното десетилетие.....	152
3.4.1 Кодекс за поведение на ИТ компаниите. Абстракция или реалност.....	152
3.4.2 Отвъд разпоредбите на Кодекса за поведение: роля и значение на инструментите за автоматично откриване на речта на омразата.....	160
3.4.3 Криминализирането на речта на омразата – своеобразен инструмент в рамките на Европейския съюз.....	165
ИЗВОДИ КЪМ ТРЕТА ГЛАВА.....	174
ЧЕТВЪРТА ГЛАВА.	
ИЗСЛЕДВАНЕ НА ИНФОРМИРАНОСТТА И НАЧИНИТЕ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ СРЕЩУ РЕЧТА НА ОМРАЗАТА В УНИВЕРСИТЕТСКА СРЕДА В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ.....	177
4.1 Емпирично проучване на информираността, отношението и начините за противодействие срещу речта на омразата в университетска среда в Р България.....	179
4.1 Методология на изследването	181
4.2 Анализ на резултатите от изследването.....	185
ИЗВОДИ КЪМ ЧЕТВЪРТА ГЛАВА.....	224
ЗАКЛЮЧЕНИЕ.....	227
ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННОТО ИЗСЛЕДВАНЕ.....	231
СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ И ЦИТИРАНИ ИЗТОЧНИЦИ.....	234
СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ.....	246

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ.....	248
СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ.....	249
ПРИЛОЖЕНИЕ.....	251
СПИСЪК С ПУБЛИКАЦИИ НА АВТОРА	
ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....	262

III. СТРУКТУРА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертационният труд се характеризира с **класическа структура и съдържание**, характерни за такъв тип научни разработки, като се състои от увод, четири глави, заключение, приноси на дисертационното изследване, списък на използваните и цитирани източници, списък на използваните съкращения, списък на таблиците, списък на фигурите, приложения и списък на публикациите на автора по темата на дисертационния труд.

В **увода** е описана концепцията на дисертационното изследване, като са обосновани актуалността на темата и нейната научна значимост. Формулирани са целта и произтичащите от нея научноизследователски задачите, обектът, предметът, методологията и ограниченията на дисертационното изследване, както и работната хипотеза.

Глава първа от дисертационния труд, озаглавена „**Терминологични и доктринални проявления на понятието - реч на омразата**“ е посветена на изясняване на понятието за реч на омразата – един широкоразпространен, едновременно стар и нов феномен, неизбежно съпътстващ развитието на обществото. Речта на омразата е сериозен и комплексен проблем на съвременните общества, ангажирани със зачитането и подхранването на културния плурализъм и толерантност. Изяснено е, че „речта на омразата“ не е строго правна категория, тя няма ясна легална дефиниция и граници. Една от малкото експлицитни дефиниции, се съдържа в Препоръка № R (97) 20 на Комитета на министрите към Съвета на Европа до държавите членки относно „речта на омразата“ от 30 октомври 1997 г. Според нея „речта на омразата“ обхваща „всички изразни форми, разпространяващи, подбуждащи към, улесняващи или оправдаващи расовата ненавист, ксенофобията и антисемитизма или други форми на ненавист, основани на нетолерантност, вкл.: нетолерантност, афиширана като агресивен национализъм и етноцентризъм, дискриминация и враждебност срещу малцинства, преселници и хора с имигрантски произход“.

Посочва се, че английският термин hate speech не е единственият използван, а се срещат и други като например offensive speech, hateful speech, hatred speech, assaultive speech. Аналогично и в български текстове освен „реч на омразата” се срещат и синонимите: „език на омразата”, „слово на омразата” и „враждебно говорене”. В този смисъл ни се струва, че понятието „реч на омраза” отговаря по-точно на английския термин hate speech и не е повлияно от други славянски езици (напр. език на омраза). Именно поради това в настоящия дисертационен труд се използва най-близкият до английския еквивалент.

Обобщени са терминологичните специфики, свързани с речта на омразата, както и психологическите, юридическите и моралните аспекти на речта на омразата.

Направено е разграничение между речта на омразата и свободата на изразяване. Изтъкнато е, че свободата на изразяване представлява основно гражданско и политическо право, като в повечето случаи се възприема в доктрината като абсолютно гражданско право. Като политическо право тя обаче би могла да бъде подложена на определени ограничения, изрично посочени в Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи (ЕКЗПЧОС). При разглеждането на ограниченията на свободата на изразяване може да се идентифицират случаите, когато определен израз може да навреди на цели, които са легитимно защитени. В този смисъл речта на омразата е самата противоположност и най-тежката злоупотреба по отношение на свободата на изразяване.

Свободата на изразяване би могла да бъде разглеждана и като двойно право – от една страна, правото на индивида да изпраща, разпространява или изразява определени мнения и идеи, и от друга страна, правото му да търси и получава информация в различна форма (устно, писмено, чрез социални медии и новите информационни и комуникационни технологии). Отгук и акцентът върху създаването на медийни политики и необходимостта да се наблюдава широк обхват на дейностите, които се предприемат в светлината на този контекст от Съвета на Европа с оглед регулирането както на свободата на

изразяване, така и на неприкосновеността на личния живот. Разгледани са елементите и последиците от речта на омразата.

Обърнато и внимание и на престъпленията от омраза, чиято характерна особеност на престъпленията от омраза е, че въздействието на престъплението засяга не само действителните жертви. То засяга цялата група, с която жертвата се идентифицира, и може да доведе до социално разделение между групата на жертвата и обществото като цяло. Именно поради това то представлява особена заплаха за обществото. Направен е опит за разграничаване на понятията „реч на омраза” и „престъпления от омраза”, като е проследена практиката на ЕСПЧ в тази насока.

В Глава втора, озаглавена „Интерпретация на понятийния апарат на онлайн средата. Основни характеристики на речта на омразата в онлайн среда”, се посочва, че съвременното общество или обществото на ХХI век се характеризира с различната роля, която информацията и комуникацията играят при неговото функциониране. Едва ли е случайно, че една от основните характеристики, описваща съвременното общество е именно „информационно общество”. Изградената глобална информационна инфраструктура премахва границите, ограничаващи достъпа до информация и осигурява на интернет потребителите множество информационни ресурси, които са част от масива от данни в глобалната мрежа. Социалните мрежи и социалните медии са настоящето и бъдещето на споделянето на информация и осъществяването на комуникация. Както посочва българският изследовател Т. Тренчева, „специфичното при социалните мрежи или медии е че за разлика от традиционните медии, тук потребителите създават съдържанието” . обърне внимание, че в научната литература границите между „социални мрежи” и „социални медии” като термини са почти заличени и затова напоследък се използва основно понятието „социални медии”. Въпреки това е важно да бъде отбелязано, че към термина „социални медии” се причисляват блогите, Wikipedia, YouTube – т.е. там, където се създава авторско съдържание, докато основната функция при социалните мрежи е комуникационната – т.е. споделянето на съдържание,

независимо от неговата форма – текст, снимки, линкове, видеоматериали и др. Възщност това е и основна задача на Facebook, Instagram, Twitter, Tik Tok и др. Посочено е с оглед прецизността на понятийния апарат, че преобладаващата част от по-новите изследвания боравят единствено с понятието „социални медии”.

Според друг български автор Цв. Семерджиев особеностите на съвременните технологии осигуряват възможност за глобална имагинерна комуникация, а развитието на информационните средства разделя света на две взаимносвързани действителности: реална (физическа) и имагинерна (ноосфера) . Медийното пространство преживява трансформация: нарастваща конвергенция на медийните услуги, преплитане на традиционни излъчващи средства и Интернет. В изследването е направен и кратък исторически преглед на създаването на Интернет. Изтъкнато е, че безспорно, Интернет е основната нова среда на нашето време и заема доста своеобразна позиция по отношение на съществуващите до този момент регулаторни модели. Той представлява електронна, компютърна среда с мощен многофункционален интерактивен капацитет. По сходен начин В. Кискинов определя новото пространство като: „източник на основните черти на съвременното общество – дематериализация на основните социални и икономически продукти, преодоляване на националните граници и формиране на единно световно пространство“ .

Интернет е силно децентрализиран, не е собственост на никого, а е съпътстван от много потребители на една и съща основна технология и инфраструктура. Поради това е трудно да се обясни или дори да се насърчи саморегулирането. Неговото функциониране не попада под нито една юрисдикция или суверенитет, освен по отношение на неговите потребители и различните доставчици на услуги. Колкото повече се разпространява и формално се организира, толкова по-голяма е вероятността да има регулации, макар че много от тях ще трябва да имат международен характер.

В последната част на втора глава са разгледани деструктивните форми на речево поведение. Обърнато е внимание и върху дискурсите, които подбуждат към разногласия, пропагандират насилието, провокират негативни емоционални състояния на реципиентите. Това до голяма степен се дължи на наличието на езиков и речеви материал: публично достъпни текстове на институционалните (мрежови аналози на печатни медии, радио и телевизионни програми), както и на неинституционалните (уебсайтове на организации, лични сайтове и блогове, социални интернет мрежи, интернет форуми) медии и коментари към публикации. Анализирани са и резултати от различни изследователски проекти.

В глава трета от дисертационния труд, озаглавена „Противодействие срещу речта на омразата в онлайн среда” се анализират начините, по които международната общност опитва да се справе с едно от сериозните съвременни предизвикателства, през което е изправен глобализираният световен ред. Отбелязано е, че днес дебатите по основните политическите, социални въпроси и проблеми на развитието се провеждат именно чрез медиите. В ерата на Интернет обаче мрежовите и мултимедийните технологии стават достъпни на всеки компютър, обикновените хора вече могат да използват медиите както като потребители, така и като създатели на тяхно съдържание (контент).

В изложението в сравнителен план са разгледани двата съществуващи модела на противодействие срещу речта на омразата, а именно европейският и американският. Ключовият метод за разграничаването е сравнителният анализ, защото позволява не само да се идентифицират ключови функции на определените модели, но също така да се сравняват перспективите за тяхното използване в условията на глобализация и на развитие на информационните и комуникационните технологии. В американския модел за противодействие на речта на омразата очевидно предимство се отдава на Първата поправка пред правилата, ограничаващи или забраняващи речта на омразата. Силата на държавната принуда се използва само в най-радикалните случаи. Границите на свободата на словото и на изразяването са доста широки.

Европейският модел се отличава с по-категоричен подход за установяване на баланс между свободата на изразяване и забраната на свободата на изразяване дискриминация на лице или група въз основа на раса, националност, пол, религиозни или други основания. ЕСПЧ, оценявайки оплакванията на жалбоподателите, които смятат, че държавата е ограничила свободата им на изразяване, преди всичко използва следния критерий: ако реториката на жалбоподателя противоречи на основните ценности и принципи на Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи (наричана по-долу Конвенцията), тогава той не може да претендира да се ползва от защитата, гарантирана от чл. 10 от Конвенцията. В тези случаи Съдът признава, че чл. 10 е нарушен, а жалбоподателят носи отговорност, ако в речта му има елементи на вражда и омраза.

Американският и европейският модели за противодействие на речта на омразата имат различни ценностни и нормативни основания. Франсоаз Тулкенс, бивш заместник-председател на ЕСПЧ, подчертава, че в САЩ доминира доктрината, според която „няма истина, съществува само конкуренция на идеите”, докато европейската традиция е повече свързана с балансиране между частните и обществените интереси, защита на равенството и достойнството на всички граждани и гарантиране на запазването на признаци на демократично управление”.

По-нататък изложението е посветено на противодействието срещу речта на омразата в онлайн среда. Интернет е глобална информационна среда, но приложимите правни системи обикновено са ограничени в рамките на националните граници. В много случаи законите на отделните държави се различават значително, което може да създаде определени трудности.

Посочени са най-разпространените методи за противодействие срещу речта на омразата – от филтрирането, което е селективно премахване на определено съдържание от информационния поток, - до „блокирането“, което от своя страна прави невъзможен достъпа до определени уеб страници

(URL). И двата метода изискват разходи, имат доста ограничена ефективност. Според един от водещите изследователи Джеймс Банкс, законодателните ограничения не могат адекватно да противодействат на сложността и спецификите на онлайн средата. Банкс е категоричен в извода си, че по-сериозен успех при противодействието срещу речта на омразата би могъл да се постигне единствено при обединяване на усилията на законодателя с тези на доставчиците на онлайн услуги и потребителите.

В дисертационния труд е направен опит за анализиране на отговорността на интернет доставчиците. Разгледана е Директивата на Европейския съюз за електронната търговия от 2002 г. , която определя различни функции и отговорности за доставчиците на Интернет услуги. В раздел 4 се разглежда отговорността на доставчиците – посредници и се прави разграничение между „обикновени средства за предаване“, „прехвърляне“ и „публикуване на информация на уеб възли“. Ефектът от решението на Съда на Европейския съюз от 2014 г. срещу Google, благодарение на който компаниите вече могат да премахва при поискване резултати от търсене, ако преценят, че информацията е неуместна или остаряла, показва възможността за прилагане на юрисдикция по отношение на пространства, които за дълго време изглежда са „избягвали“ държавния контрол. Подчертано е, че продължава дебатът относно степента, до която може да се различава доброволното саморегулиране, при което компаниите предлагат свои собствени канали за отделни жалбоподатели, въпреки че последните си запазват правото да разрешат конкретен проблем чрез съдилищата, ако не успеят.

Посочено е, че Конвенцията на Съвета на Европа за киберпрестъпността от 2001 г. беше първият многостранен инструмент за борба срещу киберпрестъпността чрез сътрудничество между нациите, хармонизиране на националното законодателство и техники за разследване . Тази конвенция е обогатена с Допълнителния протокол относно криминализирането на расистки и ксенофобски действия, извършени чрез компютърни системи от 28 януари 2003 г . Съгласно неговия текст, държавите-членки са задължени да

криминализират разпространяваните „чрез компютърни системи расистки и ксенофобски материали“ (чл. 3, пар. 1) като такива, които „пропагандират, насърчават или подбуждат към омраза, дискриминация или насилие“ (чл. 2, пар. 1), заплахи за извършване на тежко престъпление и публични обиди с расистка и ксенофобска подбуда (чл. 4 и чл. 5) и разпространение на материали, отричащи престъпления срещу човечеството (чл. 6, пар. 1). По този начин се разширява наказуемото поведение извън разпространението на подбуждащи материали, за да обхване и материалите, които „пропагандират“ или „насърчават“ омраза, дискриминация или насилие, което същевременно позволява на подписалите държави да си запазят правото да не криминализират разпространението на несвързани дискриминационни материали.

Обърнато е внимание, че на 17 ноември 2021 г. Комитетът на министрите на Съвета на Европа прие Втори допълнителен протокол към Конвенцията за престъпленията в кибернетичното пространство за засилено сътрудничество и разкриване на електронни доказателства. Вторият допълнителен протокол определя критериите за пряко сътрудничество между държавите-страни и частните субекти при получаване на информация за регистрация на домейни или абониране за данни. Пояснено е, че пояснява, че Вторият допълнителен протокол ще влезе в сила, след като бъде ратифициран от пет държави.

В изложението е откроен и друг начин за противодействие срещу речтана омразата по линия на Съвета на Европа, а именно дейността на ECRI – специализиран мониторингов орган по правата на човека, който следи за проблеми, свързани с расизма, ксенофобията, антисемитизма, нетолерантността и дискриминацията. ECRI е приела множество препоръки, сред които и Обща политическа препоръка № 6, която се отнася до разпространението на расистки материали чрез Интернет. Препоръката изисква от правителствата да предприемат необходимите мерки на национално и международно равнище, да действат ефективно срещу използването на Интернет за расистки, ксенофобски и

антисемитски цели. Подобни насоки са дадени и в Общата политическа препоръка № 15 относно борбата с речта на омразата от 8 декември 2015 г., като в нея се отчита, че употребата на реч на омразата, изглежда, се увеличава, особено в електронните форми на комуникация, които още повече подсилват въздействието ѝ.

Анализирана е информация, съдържаща се в 6-ия мониторингов доклад за България на ECRI, от която е видно, че речта на омразата е широко разпространена в България, потвърждавайки опасенията на Комисаря на Съвета на Европа по правата на човека, и е насочена по-специално към ромите и ЛГБТИ общностите. Отчетени са и някои мерки, предприети от българските власти, според Шестия мониторингов доклад на ECRI.

Като нова форма на противодействието срещу речта на омразата в онлайн среда през последното десетилетие е изведен подписаният на 31 май 2016 г. Кодекс за поведение между Европейската комисия и ИТ компаниите. Кодексът на поведение е допринесъл за постигането на бърз напредък, включително по отношение на бързия преглед и премахване на съдържание, насаждащо езика на омразата (през 2016 г. е премахнато 28% от съдържанието в сравнение с 72% през 2019 г.; докато през 2016 г. са прегледани 40% от съобщенията в рамките на 24 часа, през 2019 г. цифрите вече достигат 89%). Той увеличава доверието и сътрудничеството между ИТ компаниите, организациите на гражданското общество и органите на държавите-членки под формата на структуриран процес на взаимно обучение и обмен на знания. Тази дейност допълва ефективното прилагане на съществуващото законодателство (Рамково решение на Съвета 2008/913/ЈНА), забраняващо расистки и ксенофобски престъпления от омраза и езика на омразата.

Освен това, изтъкнато е, че като част от усилия за подобряване на начина, по който съдържанието на речта на омразата се открива и премахва, ИТ компаниите използват все повече технологии и системи за автоматично откриване.

На последно място в глава трета е разгледан един своеобразен инструмент на Европейския съюз

Криминализирането на речта на омразата – своеобразен инструмент в рамките на Европейския съюз.

Що се касае до противодействието срещу речта на омразата в рамките на Европейския съюз, каквото е предложението за криминализация на речта на омразата като един от способите за намаляване на подобни случаи. Отчита се, че напоследък речта на омразата и престъпленията от омраза отбелязват рязък ръст в цяла Европа и се превръщат в особено сериозно и тревожно явление – офлайн и онлайн. Необходими са общи действия на ЕС за справяне с това предизвикателство в целия Европейски съюз. В своето Становище за състоянието на Европейския съюз от 16 септември 2020 г. Председателят Урсула фон дер Лайен обяви намерението на Европейската комисия да „предложи разширяване на списъка на престъпленията в ЕС до всички форми на престъпления от омраза и реч на омразата – независимо по какъв признака са – раса, религия, пол или сексуалност“. Целта на инициативата речта на омразата и престъпленията от омраза да бъдат идентифицирани като „други области на престъпност“ по смисъла на член 83, параграф 1 от Договора за функционирането на Европейския съюз („TFEU“) е официално обоснована с твърдението, че това са особено тежки престъпления, способни да се разпространят през граници, и че развитието на престъпността също оправдава включването им в този списък. Член 83 от ДФЕС (TFEU) би могъл да послужи като правно основание за такива действия, ако тези престъпления станат част от изчерпателен списък на „области на особено тежка престъпност с трансгранично измерение, произтичащи от естеството или въздействието на такива престъпления или от специалната необходимост от борба с тях на общи основания“ („престъпления в ЕС“).

Четвърта глава, озаглавена „Изследване на информираността и начините за противодействие срещу речта на омразата в университетска среда в Република България“ съдържа практико-приложна част на дисертационния труд, в която е представено изследване на

информираността и отношението на студентите (бакалаври, магистри) и докторанти от три различни висши училища, в т.ч. Югозападен университет „Неофит Рилски“, Университет по библиотекознание и информационни технологии и Университет за национално и световно стопанство, относно речта на омразата, както и възможните форми на противодействие срещу нея, за целта на което е разработена методика и съдържание на авторски анкетен инструментариум. Направен е анализ на резултатите от проведеното анкетно проучване и са изведени обобщения и препоръки за бъдещо развитие.

Емпиричното **проучване** е организирано и **проведено в периода 13 февруари – 16 април 2023 г.** Събирането на данните е осъществено чрез **онлайн базирано анонимно проучване** на основата на софтуерния продукт Google.doc. Данните са събрани с помощта на **авторски анкетен инструментариум**, специално разработен за целите на изследването и съставен за нуждите на конкретното анкетно проучване. Анкетната карта включва както закрити, така и полуоткрити въпроси (посредством прилагане на 5-степенната скала на Ликерт) и открити въпроси. Покана за участие в анкетата е отправена чрез лични имейли и постове в социалните мрежи. **Комуникацията с респондентите е осъществена** на база на натрупана мейл-листа и лични контакти на докторанта. Нито един от и-мейлите на респондентите не се е върнал, т.е. въпросите са достигнали до всички. Така общият брой на реално достигналите до респондентите анкети са 400, от които 123 са коректно попълнени – т.е. 30,5 % от респондентите са отговорили на анкетното проучване, което е показателно за интереса на фокус групата към изследваната проблематика. Необходимо е да се подчертае, че **ниито един респондент не се е отказал да довърши цялата анкетна карта**, всички, които са започнали, са я завършили. В извадката са включени студенти в

ОКС „бакалавър“ и „магистър“ и ОНС „доктор“ от три висши училища в Р България - Югозападен университет „Неофит Рилски“, Университет по библиотекознание и информационни технологии и Университет за национално и световно стопанство

Целевата група на проучването е съставена от млади хора – студенти, които доброволно отговарят на 33 въпроса по проблематиката с цел да подпомогнат решаването на актуалните въпроси, попаднали във фокуса на внимание по дисертационния труд.

Работна хипотеза на изследването е дефинирана *спрямо нагласите на респондентите към речта на омразата, основани на позитивни или негативни възгледи към процесите в медиите, които влияят върху ефективността на всяка дейност, събитие, обществен процес и са градивен елемент на мотивацията, на личното отношение към съответната дейност. Всъщност нагласите са отражение на ценностната система на отделния човек, на неговите представи за света и за собственото си място в тях. Така че допускаме, че включването на речта на омразата в учебните програми и обучение по проблема ще подпомогнат пълноценното обучение по проблематиката във висшето образование.*

Емпиричното проучване е организирано и проведено в периода 13 февруари – 16 април 2023 г. Събирането на данните е осъществено чрез **онлайн базирано анонимно проучване** на основата на софтуерния продукт Google.doc. Данните са събрани с помощта на **авторски анкетен инструментариум**, специално разработен за целите на изследването и съставен за нуждите на конкретното анкетно проучване. **Създаденият анкетен инструментариум се състои от 33 въпроса**, формулирани като твърдения по съответния въпрос, към които реципиентите изразяват собствено отношение. **Анкетната карта включва както закрити, така и полуоткрити въпроси** (посредством прилагане на 5-степенната скала на Ликерт) и открити въпроси. Този подход на предлагане

на отговори позволява да се направи преценка на степента на знание на реципиента или на неговото мнение по конкретния проблем, както и да се открият положителни, отрицателни и средни стойности на отговорите.

Въпросите са насочени към нагласите на анкетираните за процеса на използване на реч на омразата и как тя чрез медиите влияе на живота на хората.

Покана за участие в анкетата е отправена чрез лични имейли и постове в социалните мрежи. Комуникацията с респондентите е осъществена на база на натрупана мейл-листа и лични контакти на докторанта. Нито един от и-мейлите на респондентите не се е върнал, т.е. въпросите са достигнали до всички. Така **общият брой на реално достигналите до респондентите анкети са 400, от които 123 са коректно попълнени – т.е. 30,5% от потенциалните респонденти до които е достигнал въпросникът**, са отговорили на анкетното проучване, което е показателно за интереса на фокус групата към изследваната проблематика. Необходимо е да се подчертае, че нито един респондент не се е отказал да довърши цялата анкетна карта, всички, които са започнали, са я завършили. В анонса на проучването се уточнява, че анонимността на участниците е гарантирана, с което се постига достоверност.

Във фокус групата са включени студенти в ОКС „бакалавър“ и „магистър“ и ОНС „доктор“ от три висши училища в Р България - ЮЗУ „Н.Рилски“, УниБИТ и УНСС.

Емпиричното изследване на тема „Реч на омразата в онлайн среда“ цели да установи, анализира и обобщи доколко респондентите – студенти в ОКС „бакалавър“ и „магистър“ и докторанти в ОНС „доктор“ са запознати с въпросите за речта на омразата в онлайн среда

Друг аспект, който е изследван, е доколко дисциплина, засягаща въпроса за речта на омразата присъства в лекционните курсове в университета или други образователни структури, както и какво е отношението на респондентите към начините на противодействието на речта на омразата в онлайн среда. Пълното съдържание на анкетният инструментариум е представен в Приложение на настоящия дисертационен труд.

Основната цел се състои от няколко **подцели**, с които се изследва:

1. Установяване на честотата на използване на онлайд средата;
2. Нивото на знание и информираност за речта на омразата;
3. Противодействие на речта на омразата;
4. Проучване на необходимостта от обучение по проблемите за речта на омразата.

Анкетната карта се състои от пет панела. **Първият панел** обхваща въпроси, целящи придобиване на демографска информация и информация за образователния и възрастов профил на респондентите. **Вторият панел** цели да установи честотата на използване на онлайн средата от респондентите и за какви цели я използват те или колко време участниците отделят на медийното съдържание, което ползват – въпросите са свързани със значимостта, която те приписват на медиите. **Третият панел** е насочен към установяване на познанията и осведомеността на респондентите по въпросите за речта на омразата като направят самооценка на своите познания. Целта е реципиентите да оценят **собствената си компетентност по проблематиката** и да се проучи **мнението им за това, доколко ежедневието им е ангажирано с речта на омразата** и колко медиите са неизменна част от живота им. **Четвъртият панел** обхваща въпроси, свързани с противодействието на речта на омразата, като се изследват различните начини за нейното противодействие и информираността на респондентите за стратегическите документи по изследваната проблематика. Въпросите се свързват със съпричастността на реципиентите към идеологията на използване на реч на омразата в медиите – проверяват ли информацията, колко често, съществува ли съмнение или всичко се приема. **Петият панел** изследва необходимостта от академично и неформално образование по проблематиката, застъпването на темата за речта на омразата в учебното съдържание в университетите. Отговорите проучват как участниците в анкетата разглеждат обществения контекст, в който се развиват процесите в медиите по отношение на речта на омразата, доколко обществото е готово да приеме и подкрепи

образование или допълнително обучение и включването на младите хора в него. В този панел се посочва възможна ли е положителна промяна в ценностната нагласа на респондентите, техните очаквания и поведение спрямо процеса на справяне с речта на омразата.

Анализът на резултатите от проведеното анкетно проучване е базиран на информацията, събрана чрез онлайн анкети от общо 123 анкетирани лица, представители на студентската общност – обучаващи се в образователна степен „бакалавър“ и „магистър“ и в образователната и научна степен (ОНС) „доктор“. Те са представители на три университета – УниБИТ, ЮЗУ „Н. Рилски“ и УНСС. Анкетите са попълнени надлежно и добросъвестно, всички завършени напълно. В прилаганите по-долу диаграми резултатите са дадени процентно, за да могат да се правят сравнения и да се откриват съществуващи различия. Така анкетата дава реални резултати по отношение на присъствието на речта на омразата в живота на младите хора в Р България.

В първия панел, където се уточнява демографската информация, установяваме, че в анкетата са участвали 72 жени (58,6 %) и 51 мъже (41,3 %). Очевиден е интересът към комуникация при жените, които са по-склонни да се ангажират в социални и комуникативни дейности, намират го за привлекателно да изразяват мнение и да споделят опит, чувстват се по-отговорни и проявят по-голяма отзивчивост.

Разпределението на представителството на университетите е както следва: (1) УНСС – 43 души (35 %); (2) ЮЗУ „Неофит Рилски“ – 41 души (33,3 %); (3) УниБИТ – 39 души (31,7 %).

Изследването е представително на базата на използваната извадка в национален мащаб, защото обхваща студентска общност в три университета в България, които са акредитирани и обучават студенти и докторанти в специалности, свързани с медиите и езика в тях, и са пропорционално разпределени.

Възрастовото разпределение на респондентите е както следва: (1) 64 души (52%) са на възраст до 30 години; (2) 44 души (35,8%) са на възраст до 31-40 години; (3) 11 души (8,9%) са на възраст до 41-50 години; (4) 4 души (3,3%) са на възраст до

51-60 години; (5) Нито един от респондентите не е на възраст над 60 г.

От така изложените резултати се потвърждава факта, че онлайн медиите са насочени към младата аудитория, предимно на възраст до 30 г., която представлява голяма част от техния потребителски пазар. Те са активни в социалните медии, следят новините и са свързани с технологиите, със съвременните тенденции, моди и културни събития, които медиите обикновено представят. Те често са активни участници в събития, протести, кампании или са представители на нови и иновативни идеи. Това ги прави интересни за журналистите и редакторите, които искат да представят актуални и популярни теми. Освен това младите хора имат по-голяма склонност към изразяване на мнение и активно участие в обществените дебати, ангажирани са с борбата за правата на хората и като такива са сериозни източници на новини и истории за медиите. Но по-възрастните хора също се появяват в медиите в различни контексти – по-скоро те са целева група за медии, насочени към бизнес, финанси, здраве и други специализирани теми.

Според образователно-квалификационната степен (ОКС) и образователната и научна степен (ОНС) в която се обучават, респондентите са разпределени както следва: **(1) Обучаващи се в ОКС „бакалавър“: 67 души (54,5%); (2) Обучаващи се в ОКС „магистър“: 53 % (43,1%); (3) Обучаващи се в ОНС „доктор“: 3 души (1,4%)**, което потвърждава установения факт, че главно обучаващите се до 30 г. са активните потребители на социалните медии.

Ключови за изследването въпроси са: „5. Колко време прекарвате в онлайн среда?“, „6. Когато сте онлайн, какви дейности обикновено извършвате?“, „9. Колко често правите критичен анализ и оценка на информацията в онлайн среда?“, „11. Какво знаете за речта на омразата?“, „13. Професията, за която се подготвяте, изисква ли знания, свързани с речта на омразата?“, „19. Необходимо ли е повишаване на информираността на обществото по въпросите, свързани с речта на омразата?“, „22. Според Вас кои са основните начини за справяне с речта на омразата, препоръчани от Стратегията и

Плана за действие в областта на словото на омразата?“, „23. Според Организацията на обединените нации към кого може да бъде насочена речта на омразата?“, „25. Според Вас какво трябва да направите, когато се сблъсквате с речта на омразата?“, „26. Коя според Вас е институцията, която трябва да бъде ангажирана с противодействието на речта на омразата?“, „32. Според Вас, необходимо ли е в учебните планове на специалностите, свързани с разпространение на онлайн съдържание, да присъства дисциплина, свързана със речта на омразата?“, „33. Според Вас, необходимо ли е да се провеждат обучителни семинари по теми, свързани с наличието и противодействието на речта на омразата?“.

На въпроса **Колко време прекарвате в онлайн среда и с каква цел, използвайки телефон, таблет или компютър?** повечето респонденти са дали повече от един отговор. Анализирайки техните отговори бихме могли да направим следните изводи:

Повече от половината от всички респонденти прекарват почти непрекъснато времето си в интернет, ежедневно и са онлайн – 58 души (47,2%) отговарят „ежедневно или почти ежедневно; 56 души (45,5%) отговарят „почти непрекъснато“. Този резултат отразява действителността – използването на интернет и онлайн комуникацията са значително разпространени в нашето съвремие, но фактът, че не всички са отбелязали тези два отговора, показва, че не всички хора са постоянно свързани с интернет. Интернет е станал важна част от живота на голяма част от населението по света – 18 души (14,6%) от нашите респонденти отговарят, че прекарват всяка седмица в онлайн среда. Има 5 души, които не могат да отговорят на въпроса, вероятно за тях не е важно колко време прекарват в онлайн среда. Любопитен детайл в изследването е отговорът на двама души, които „никога или почти никога“ не прекарват времето си в онлайн среда. Предвид, че изследването е анонимно, няма как да се прецени причината за offline социалните взаимодействия на тези хора с медиите – дали това е техен избор, заради други приоритети и интереси като спорт, изкуство, хобита, или е жизнено обстоятелство, което изисква фокус и присъствие в реалния свят, заради което дават

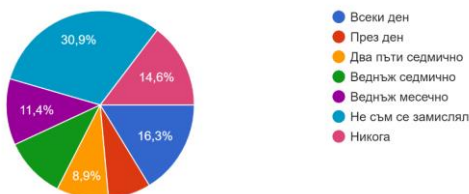
предимство на прекарването на време със семейството, приятели или общуването във физическа среда, вместо чрез виртуални комуникационни канали. Но всичко това доказва, че участието на съвременния човек в интернет е обусловено от широка палитра от жизнени обстоятелства и предпочитания, които формират уникални интереси и начин на живот в реалния свят.

На въпроса „Когато сте онлайн, какви дейности обикновено извършвате?“ респондентите отговарят с повече от един отговор, както следва: (1) **81 души (65,9%) от анкетираните, използват онлайн пространството, за да търсят информация** – основна дейност в интернет, т.е. използват това пространство по предназначение. Това поведение е обяснимо, защото Интернет предлага безграничен достъп до голямо количество информация от различни източници и в различни формати; (2) **58 души (46,5%) предпочитат да комуникират с колеги и експерти или просто да разговарят с хора**, да обменят идеи и мисли. Този факт е обусловен от възможностите, които дава интернет за комуникация с хора от различни места по света – чрез електронна поща, чрез социални мрежи и платформи като Facebook, Twitter, Instagram, LinkedIn, които предлагат възможност за комуникация с хора чрез съобщения, коментари и чатове; (3) Този факт пък обяснява големия процент респонденти, които използват онлайн пространството, за да **гледат видеа – 79 души (64,2%)**. Платформи като Skype, Zoom, FaceTime предоставят възможност за видео разговори с партньори от целия свят, а виждането на лицата спомага по-близкото преживяване на комуникацията, по-въздействащо изграждане на връзки между хора с различни интереси, обмен на информация и споделяне на опит; (4) **75 души (61%) от всички респонденти четат новини, когато са онлайн**. Те проследяват актуални събития. (5) **33 души (26,8%) създават медийно съдържание и качват видеа**. Много разпространени са видео клиповете в YouTube за образование и учене на различни нива. Хората използват онлайн курсове, уебинари, виртуални учебни материали и платформи за дистанционно

обучение, за да придобиват нови знания и умения или да се развиват в своята професионална експертиза. **(6) 31 души (25,2%) са отговорили, че използват онлайн пространството за търговия** – за продажба и купуване на стоки. **(7) 29 души (23,6%) са отговорили „използване на блогове и форуми“**, което означава, че те споделят документи и файлове, извършват видеоконференции и управляват проекти през онлайн платформи за сътрудничество и бизнес услуги или просто търсят съмишленици по теми, които ги вълнуват за развлечение, работа или хоби. От всичко казано дотук може да се направи извода, че респондентите в това изследване се възползват от възможностите, които предлага Интернет и това влияе на ежедневноста им работа и живот.

На въпроса **„Колко често правите критичен анализ и оценка на информацията в онлайн среда?“**. 123-те отговора са разпределени, както следва: (1) 38 души (30,9%) проверяват информацията всеки ден; (2) 20 души (16,3%) не са се замислили върху процеса на критично отношение към съдържанието в интернет; (3) 18 души (14,6%) никога не са подлагали на съмнение; (4) 14 души (11,4%) проверяват веднъж месечно; (5) 13 души (10,6%) проверяват критично веднъж седмично; (6) 11 души (8,9%) проверяват два пъти седмично; (7) 9 души (7,3%) – през ден.

9. Колко често правите критичен анализ и оценка на информацията в онлайн среда?
123 отговора

Фиг. 22

„Колко често правите критичен анализ и оценка на информацията в онлайн среда?“

Числата ясно говорят за безкритичното отношение на потребителите на медийно съдържание към всичко, което получават от екрана на лаптопа или телефона си.

В нашия съвременен свят интернет играе значителна роля в нашето ежедневие. Той ни предоставя достъп до безброй информационни източници, комуникационни платформи и възможности за развлечения. Но с неговото разрастване и многообразие възникват и рискове, свързани с неговата употреба. Затова от съществено значение за безопасното му използване е да развием критично отношение към съдържанието в интернет.

Как да бъдем критични към информацията, която получаваме онлайн. Интернет е пълнокръвен информационен ресурс, но не всичко, което намираме там, е вярно или точно. Има фалшиви новини, манипулации и измами, които могат да ни водят до грешни изводи и решения. **Затова трябва да проверяваме източниците, да разглеждаме информацията от различни ъгли и да се консултираме с надеждни източници, преди да приемем нещо за факт.** Важно е да се провери авторитетът и надеждността на източника, от който идва информацията – дали е познат, дали може да му се има доверие, дали има експертен опит в съответната област. Когато става въпрос за конкретни факти или статистически данни, трябва да се потвърди тяхната точност чрез независими източници и да се провери дали няма противоречия в информацията. Не трябва да се ограничаваме до един източник, за да получим по-пълна и балансирана представа за темата и мнението по нея на различни източници.

Трябва да бъдем осведомени за нашата онлайн сигурност – силни пароли, използване на двуфакторна идентификация и внимателното споделяне на лична информация. От съществено значение е да сме внимателни с фишинг атаки, злонамерени софтуери и други форми на онлайн заплахи. За да се случва това, трябва да сме образовани и да прилагаме мерки за защита на себе си и нашите данни. отношение към интернет е от съществено значение в днешно време. Трябва да бъдем осведомени за рисковете и

предизвикателствата, свързани с неговата употреба, и да развиваме уменията си за анализиране и оценка на информацията, защита на личната си сигурност и отговорна употреба на онлайн ресурсите.

Критичното отношение включва и анализиране на влиянието на социалните мрежи и онлайн платформи върху нашата психология и поведение. Използването на интернет може да доведе до прекомерна консумация на информация, зависимости и намалена концентрация, т.е. времето, прекарано онлайн има пряко влияние върху психическото и физическото благосъстояние на човека.

Дигиталните умения на потребителя на интернет също имат отношение към критичното мислене, защото интернет предлага множество възможности за творчество, обучение и развитие. Важно е да сме в състояние да разграничим информацията, да анализираме и оценяваме източниците и да комуникираме ефективно и етично с различните онлайн общности.

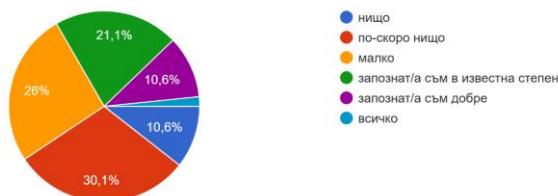
Важен е анализът на контекста. Потребителят да може да разбере мотивите на автора, дали в предлаганата информация няма политически, икономически или други интереси.

Препоръчителен е логическият анализ – да се провери дали съдържанието е логично, дали се базира на доказателства и аргументация. Интернет е източник на разнообразна информация и не всичко, което намирате там, е вярно или точно. Затова винаги е необходимо да бъдем критични и да провеждаме собствен анализ на информацията, преди да се приеме нещо за факт. В заключение критичното отношение позволява да използваме интернет по информиран и благополучен начин. Хората трябва да имат възможност да разчитат на автентичността и надеждността на източниците на информация, както и да бъдат защитени от измами, фалшиви новини и онлайн измами. Чувството на безопасност в интернет е важно, защото то насърчава свободна и открита комуникация, творчество, обмен на информация и развитие на онлайн обществото.

На един от основните въпроси „Какво знаете за речта на омразата?“, отговорите отново са разпиляни между всички

възможности. 37 души (30,1%) признават, че „по-скоро нищо“ не знаят за речта на омразата. 32 души (26%) определят като „малко“ знанието си за речта на омразата. „Запознат в известна степен“ са 26 души (21,1%). Интересен факт е, че по равно са респондентите, които не знаят нищо и които са запознати добре – 13 души (10,6%). Всичко знаят едва двама – 1,6%.

11. Какво знаете за речта на омразата?
123 отговора

Фиг. 23

„Какво знаете за речта на омразата“

Отговорите на респондентите затвърждават хипотезата, че речта на омразата е явление, което се среща в различни аспекти на нашето общество, включително и в онлайн пространството. Тя се определя като израз на дискриминация, ненавист и насилие към определена група хора въз основа на техния пол, раса, етнически произход, религия, сексуална ориентация или други характеристики (Вж фиг. 23). Въпреки че свободата на изразяване е основно право, речта на омразата е противоречие на това право и носи сериозни последици за индивидите и обществото като цяло. Първо, тя причинява психологически и емоционални вреди на хората, които са обект на тази реч. Тя може да създаде чувство на унижение, страх и изолация, което води до намаляване на самочувствието и добробитието на пострадалите.

Освен това, речта на омразата има влияние върху социалната съвест и динамиката на обществото. Тя подкопава търпимостта, сътрудничеството и взаимното разбирателство,

които са необходими за справедливо и хармонично съвместно съществуване. Развитието на речта на омразата може да доведе до сегрегация, напрежение и конфликти между различни общности. В интернет пространството речта на омразата може да се разпространява по-широко и по-бързо, поради анонимността и отдалечеността на потребителите. Социалните мрежи, форумите и онлайн платформите предоставят платформа за изразяване на нетърпимостта и ненавистта. Това може да има дългосрочни отрицателни последици върху обществото, като повишаване на напрежението, намаляване на доверието и подхранване на културата на омразата. Съзнаването и борбата срещу речта на омразата е от голямо значение за защитата на основните права и достойнството на всеки човек. Възможни мерки за противодействие включват правни норми, които криминализират дискриминацията и насърчават равнопоставеността, образователни кампании, които повишават осведомеността и разбирането за вредата на речта на омразата, и отговорна употреба на интернет пространството, като сигнализиране и отхвърляне на незаконното и вредно съдържание. И за да преодолеем речта на омразата, трябва да работим заедно като общество, изграждайки толерантност, разбирателство и приемане на различията. Комуникацията и диалогът са ключови инструменти за изграждане на по-справедливо и солидарно общество, където речта на омразата е намалена и заменена с по-конструктивно и уважително общуване.

Като резултат от проучването можем да заключим, че речта на омразата е проблематично и сложно явление, което което се проявява под различни форми, по различни причини и има различни последици. Това го прави феномен, който се развива и променя с развитието на новите технологии и обществени процеси. Затова познанията ни за речта на омразата са съществени, но все още има много да научим и разберем относно това явление. В крайна сметка, борбата с речта на омразата изисква съчетаване на различни подходи - правни, образователни, социални и технологични. Непрекъснатото изследване и разбиране на речта на омразата ни помага да създаваме ефективни стратегии за нейното преодоляване и

защитата на правата и достойнството на всички хора в онлайн и офлайн обществени пространства.

Друг ключов въпрос е „Професията, за която се подготвяте, изисква ли знания, свързани с речта на омразата?“ (Вж фиг. 24).

Резултатите от този въпрос могат да бъдат интерпретирани, както следва: 41 души (34,1%) смятат, че професията, за която се подготвят, изисква знания по отношение на речта на омразата. Този резултат е следван от отговорите на тези, които не могат да преценят дали професията им ще бъде свързана с речта на омразата и последвията от нея – 31 души (25,2%). Безразлични с отговор „не съм се интересувал“ са 15 души (12,2%). Отново еднакви са резултатите на тези, чиято професия изисква максимално знание и тези, чиято професия изисква минимално знание за речта на омразата – по 12 души (9,8%). 11 души (8,9%) считат, че речта на омразата няма допирни точки с тяхната професионална компетентност.

Фиг. 24

„Професията, за която се подготвяте, изисква ли знания, свързани с речта на омразата?“

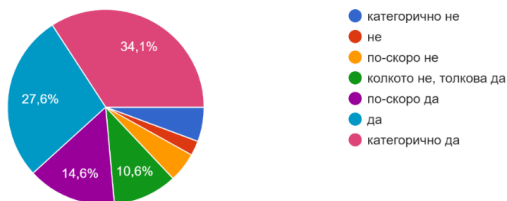
Разноликите отговори по отношение на професионалните изисквания за знание в областта на речта на омразата потвърждават огромната роля на всички професии в борбата с дискриминацията, ненавистта и нетърпимостта в обществото. Хората са уморени и готови да реагират във всеки момент на някакво напрежение и ненавист. И

затова от съществено значение е всички професии да се подготвят и стремят към предотвратяване на насилието и дискриминацията. Обществото да бъде информирано за последниците и да са на лице стратегии за намаляване на речта на омразата. Работата по борба с речта на омразата включва защита на основните права и свободи на хората. Тя помага в изграждането на толерантно и инклузивно общество, където всеки има право на безопасност, равнопоставеност и достойнство. Професионалната компетентност играе роля и в образованието по отношение на омразата – подкрепа на хората, които се борят с нея, помощ за потърпевшите, станали жертва на такава реч. Подготвените експерти могат да съдействат в насочването към подходящи ресурси, правна защита и психологическа подкрепа. Противдействието на речта на омразата от професионалисти ще доведе до промяна на културата и отношението на обществото към дискриминацията и ненавистта. Те могат да влияят на законодателството и политиките, които регулират обществото, и да се ангажират с различни инициативи, насочени към по-справедливо и равнопоставено общество, свободно от дискриминация и нетърпимост в един по-добър за живеене свят.

На фиг. 25 са представени резултатите от въпроса „Необходимо ли е повишаване на информираността на обществото по въпросите, свързани с речта на омразата?“.

19. Необходимо ли е повишаване на информираността на обществото по въпросите, свързани с речта на омразата?

123 отговора

Фиг. 25

„Необходимо ли е повишаване на информираността на обществото по въпросите, свързани с речта на омразата?“

Отговорите на този въпрос са достатъчно разпиляни във всички възможности: 42 души (34,1%) са изразили категорично си мнение, че категорично да е важно и необходимо да се повишава информираността на обществото по въпросите, свързани с речта на омразата. Следват 34 души (27,6%), които смятат, че отговорът „да“ е достатъчен, за да се обърне внимание, че е необходимо да се повишава информираността на хората по коментирания проблематика. 18 души (14,6%) не са толкова категорични, но все пак казват: „по-скоро да“. 13 души (10,6%) са в неутрална позиция и казват „колкото не, толкова да“. Прави впечатление, че не е малък броят на тези, които считат, че не е необходимо да се повишава компетентността и информираността по проблема реч на омразата : 6 души (4,9%) отговарят „по-скоро не“, 7 души (5,7%) – не, и 3 души (2,4%) – категорично не.

Този резултат идва да покаже, че повишаването на информираността на обществото относно речта на омразата е от съществено значение. Много хора може да не осъзнават пълния мащаб и последиците на речта на омразата. Точно на тях повишаването на информираността ще им помогне да разберат какво представлява речта на омразата, как се изразява и какви са нейните отрицателни последици върху индивидите и обществото като цяло. **Информираното общество е вероятно да разпознае случаи на речта на омразата и да предприеме мерки за нейната превенция.** Като общество ние трябва да бъдем в състояние да идентифицираме и изолираме негативната и нетолерантна реч, която може да доведе до дискриминация и насилие. Повишаването на информираността помага да се насърчи подкрепата и солидарността към хората, станали жертва на речта на омразата. **Хората, които са информирани за проблема, са по-склонни да подкрепят и защитават правата и достойнството на жертвите и да се ангажират със създаването на безопасни и инклузивни обществени среди.** Този процес ще помогне да се изгради толерантно общество, което уважава различията и приема различните гледни точки. Когато хората разбират, че речта на омразата е неприемлива и вредна, те са по-склонни да се

ангажират с позитивни промени и да се противопоставят на нетърпимостта и дискриминацията. В светлината на нарастващата роля на интернет и социалните медии информираността относно речта на омразата в онлайн пространството е от жизненоважно значение. Хората трябва да разберат какви са онлайн формите на речта на омразата, как да я разпознаят и как да реагират, за да създадат безопасна и справедлива онлайн среда. **В заключение, повишаването на информираността на обществото по въпросите, свързани с речта на омразата, е от съществено значение за борбата с дискриминацията, насилието и нетърпимостта.** Това ни помага да създадем по-справедливо, толерантно и инклузивно общество, където всеки човек се уважава и има право на безопасност и достойнство.

Наблюдението и анализът на речта на омразата, чрез въпрос 22 и отнасящите се до него подвъпроси показват, че противодействието на речта на омразата е комплексен процес, в който би следвало да се включват различни организации и институции. Обществените и неправителствените организации, които се занимават с наблюдение и анализ на речта на омразата, наблюдават онлайн средите, социалните медии, форуми и други платформи, за да идентифицират проявите на речта на омразата и да анализират тенденциите. Тези организации осъществяват и информационни кампании, провеждат изследвания и предоставят статистически данни, които помагат за разбирането на проблема и определянето на стратегии за противодействие. **Медиите трябва да следят медийното съдържание и репортажите, за да идентифицират случаи на дискриминация, предразсъдъци и насилие, да събират информация чрез интервюта, разследвания, за да повишат осведомеността на обществото относно речта на омразата.** Съществуват специализирани организации и изследователски центрове, които се фокусират върху изследването и анализа на речта на омразата. Те провеждат научни изследвания, анализират данни и създават методологии за оценка на речта на омразата. Резултатите от техните изследвания помагат да се разбере и реагира по-ефективно този проблем. Големите платформи за

социални медии и онлайн общности също наблюдават и анализират речта на омразата. Те използват автоматизирани системи за разпознаване и филтриране на нежелани и вредни съдържания. Някои от тях създават и специализирани екипи, които анализират сигнали и докладват за нарушенията. Платформите също така могат да сътрудничат с външни организации и учени, за да развият по-ефективни методи за наблюдение и анализ на речта на омразата. Наблюдението и анализът на речта на омразата изисква сътрудничество между тези различни организации и институции. Те трябва да обменят информация, да създават стандарти и насоки за дефиниране и оценка на речта на омразата, и да сътрудничат за изграждането на по-безопасна и толерантна онлайн среда.

Организацията на обединените нации (ООН) има значима роля в борбата с речта на омразата и насърчаването на толерантността. ООН се стреми да защитава основните права и свободи на всички хора, включително правото на свободно изразяване на мнение, без да се насърчава или разпространява дискриминация, насилие или омраза. **В рамките на ООН съществуват различни инструменти и механизми, които се занимават с проблема на речта на омразата и насърчаването на толерантността, сред които са: Всеобщата декларация за правата на човека,** която признава основните права и свободи на всеки човек, която залага на принципа на равенството и неотделимостта на всички хора, и осъжда дискриминацията, насилието и омразата; **Комисията на ООН по правата на човека,** която наблюдава и анализира нарушенията на правата на човека по света. Тя може да получава съобщения за случаи на речта на омразата и да препоръчва мерки за борба с нея; докладчици, назначени да се занимават с конкретни въпроси, включително речта на омразата и свободата на изразяване, и да провеждат изследвания, да събират информация и представят доклади, които помагат за разбирането на проблема и препоръките за действия; ЮНЕСКО, което подкрепя образователни програми, кампании и инициативи, които насърчават толерантността, взаиморазбирането и диалога между културите.

ООН играе ключова роля в създаването на информационни кампании, насърчаването на образование и обучение, създаването на стандарти и ръководства, които помагат на държавите членки и обществеността да разберат и противодействат на речта на омразата.

Това е важна стъпка към създаването на по-справедливо и толерантно общество. Въпросът в анкетата е формулиран така: 23. Според Организацията на обединените нации към кого може да бъде насочена речта на омразата? Като подвъпрос на въпрос 23 имаме: 23.1. Към държавите и техните институции и символи, държавни служители, религиозни лидери или служители на вярата. Отговорите на този подвъпрос могат да бъдат интерпретирани, както следва: 11 души (8,9%) не разбират въпроса или не познават ООН и отговарят, че не могат да отговорят. 16 души (13%) смятат, че реч на омразата няма към институции, символи, служители, религиозни хора. 96 души (78%) отбелязват, че точно тези хора са най-уязвими, защото към тях е насочена речта на омразата.

Подвъпрос 23.2. Към физически лица или групи лица в зависимост от определен признак. 97 души (78,9%) казват „да“, 8 души (6,5%) – „не“, 18 души (14,6%) нямат отговор.

Подвъпрос 23.3. Само към малцинствени групи. 62 души (50,4%) смятат, че речта на омразата е адресирана само към малцинствата, 44 души (35,8%) казват, че няма реч на омразата само към малцинствени групи. 17 души (13,8%) нямат конкретен отговор.

Подвъпрос 23.4. Всичко, изброено по-горе обобщава резултата: 78 души (63,4%) казват „да“, 23 души (18,7%) отбелязват като свой релевантен отговор „не“ и 22 души (17,9%) не могат а отговорят.

25-ти въпрос анализира какви трябва да бъдат реакциите на хората, когато срещнат реч на омразата. На въпрос „Според Вас какво трябва да направите, когато се сблъсквате с речта на омразата?“ са предложени 4 възможни отговора, които респондентите коментират така:

25.1. Да направя пауза и да се въздържам от споделяне на омразно съдържание. - 98 души (79,7%) смятат, че трябва да изчакат и да се въздържат от разпространение на

случилото се. 9 души (7,3%) няма да чакат, а ще споделят омразното съдържание веднага. 16 души (13%) обаче нямат категоричен отговор. Изглежда, че когато болшинството от респондентите се сблъскат с реч на омраза в интернет или в реалния свят, остават спокойни или безразлични и не реагират емоционално. Реч на омразата е често предизвикателство, което може да разстрои или провокира. В такава ситуация въздържанието от участие в натрупването на негативи и запазването на спокойствие са печеливш ход.

25.2. Да не мълча – да заявя спокойно несъгласието си. Това е нормално поведение за 98 души (79,7%). 12 души (9,8%) не одобряват такава реакция. И 13 души (10,6%) нямат мнение.

От така формулираните отговори не добиваме представа дали респондентът се чувства жертва на речта на омразата или свидетел на инцидент, но желанието да не мълчи подсказва, че той е готов да докладва инцидента на съответните органи, платформи или обществени организации, за да има адекватна реакция. Така се увеличава шансът да се получи подкрепа от приятели, семейство или общности, които споделят същите ценности и противодействат на речта на омразата, те. Продължава борбата срещу омразата.

25.3. Да противодействам на речта на омразата с позитивно и обосновано на факти изложение.

100 души (81,3%) казват „да“, 8 души (6,5%) – „не“ и 15 души (12,2%) нямат отговор. Всъщност информирайте се за правата си, хората се запознават със законите, които регулират свободата на изразяване и борбата срещу дискриминацията и омразата. Знанието за правата помага да си защитаваме и да къде да търсим помощ. А когато сме свидетел на реч на омраза, трябва да се запазят доказателства, които да се използват в последствие пред съответните органи. Съвсем резонно идват отговорите на следващия въпрос:

25.4. Да информирам институциите.

96 души (78%) – да, те ще информират институциите, 9 души (7,3%) – няма да пристъпят към тази стъпка, и 18 души (14,6%) не знаят как да отговорят.

„25.5. Всичко по-горе“ считат като вариант за действие 90 души (73,2%), 14 души (11,4%) не смятат, че всички тези четири отговора накуп са решение за противодействие на омразата. И 19 души (15,4%) не могат да отговорят.

26. въпрос изследва запознати ли са респондентите с институционалната уредба на противодействието на речта на омразата.

26. Коя според Вас е институцията, която трябва да бъде ангажирана с противодействието на речта на омразата?

123 отговора

Фиг. 26

„Коя според Вас е институцията, която трябва да бъде ангажирана с противодействието на речта на омразата?“

На въпроса „Коя е според вас институцията, която е пряко ангажирана с противодействието на речта на омразата?“, 65 души (52,8%) отговарят Министерство на правосъдието, 51 души (41,5%) смятат, че с този проблем се занимава Комисията за защита от дискриминация, а 4 души (3,3%) пращат противодействието в Комисията за защита на конкуренцията. Има 3 души, които са посочили Министерство на образованието и науката и Министерство на вътрешните работи.

Всъщност противодействието на речта на омразата е отговорност, която лежи на множество структури, институции и отделната личност. Ако на първо място е държавата и нейната роля в противодействието на речта на омразата, това означава, че трябва да има законодателство по проблема – правила, които

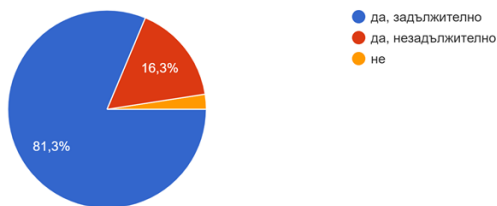
да забраняват и наказват дискриминиращата и насилническа реч, както и налагане на санкции на нарушителите. Държавата е тази, която трябва да инвестира в образователни и информационни кампании, които повишават осведомеността и съзнателността за проблема. Училищата и университетите трябва да имат роля в обучението и насочването на учениците и студентите в действия за противодействие на речта на омразата. Те могат да включват темите, свързани с дискриминацията, толерантността, емпатията и отговорното онлайн поведение в интернет. Не по-малка е ролята на медиите – те трябва да играят активна роля в противодействието на речта на омразата, като осигуряват информация, която е балансирана, точна и етична. Те могат също така да бъдат полезни като провеждат образователни кампании и се ангажират в конструктивни дискусии за решаване на проблема. Различни обществени и неправителствени организации също работят активно по противодействието на речта на омразата. Те предлагат подкрепа на жертвите, осъществяват информационни кампании и образователни инициативи, и се занимават с насърчаване на толерантността и разнообразието в обществото, но очевидно за тях не се срещат респондентите в проучването. И не на последно място големите интернет платформи играят важна роля в противодействието на речта на омразата, като осигуряват политики и инструменти за сигнализиране и премахване на незаконни и вредни съдържания. Те могат да се ангажират с модерацията на съдържание, насърчаване на добрите практики и създаване на общности, които насърчават уважение и толерантност. Хората като отделни личности имат всеки своята лична отговорност да противодействат на речта на омразата, което включва осъзнаване на собственото поведение и език, изразяване на мнението си по уважителен начин, насърчаване на толерантността и приобщаването на онлайн средите и сигнализиране на нежелани и вредни съдържания в медиите. В обобщение може да направим заключението, че комбинацията от законодателство, образование, информация и активно участие на всички помага да създадем по-справедливо и толерантно общество.

32. въпрос проверява доколко речта на омразата присъства в учебните планове на дисциплини във висшето образование. Той е формулиран така: Според Вас, необходимо ли е в учебните планове на специалностите, свързани с разпространение на онлайн съдържание, да присъства дисциплина, свързана със речта на омразата? (Вж фиг. 27)

100 души (81,3%) казват „да, задължително“, 20 души (16,3%) отговарят „да, незадължително“. Едва 3 души (2,4%) смятат, че не е необходимо да се обръща внимание на речта на омразата в учебните планове.

Темата за речта на омразата в интернет в учебните планове е от голямо значение и е необходимо да се учи за нея. Ученето за речта на омразата в интернет ни помага да разберем какви са негативните последици и заплахите, които тя представлява за онлайн обществото. Това включва дискриминация, психически тормоз на работното място – мобинг, заплахи, насилие и повлияване на психическото здраве на хората. Като се обучаваме да разпознаваме и се справяме с речта на омразата, ние се ангажираме със защитата на правата и безопасността на онлайн обществото.

32. Според Вас, необходимо ли е в учебните планове на специалностите, свързани с разпространение на онлайн съдържание, да пр...дисциплина, свързана със речта на омразата?
123 отговора

Фиг. 27

Според Вас, необходимо ли е в учебните планове на специалностите, свързани с разпространение на онлайн съдържание, да присъства дисциплина, свързана със речта на омразата?

Чрез това знание се създава пълна онлайн среда, с цялостен всеобхватен мащаб, където различията се уважават, а хората се чувстват безопасни и добре дошли. Като разбираме и осъзнаваме негативните последици на речта на омразата, ние можем да работим заедно, за да преодолеем нетърпимостта, дискриминацията и намаляването на онлайн конфликтите. Речта на омразата в интернет може да играе роля и по отношение на борбата срещу радикализацията и екстремизма. Обучението по тази тема ни дава инструменти и знания за противодействие на онлайн радикализацията, идентифициране на потенциално опасни съдържания и разбиране на това как да се предпазваме от екстремистки идеологии. Ученето за речта на омразата в интернет подпомага развитието на критичното мислене и медийната грамотност на студентите. Това ни помага да анализираме и оценяваме информацията, която ни се предоставя в онлайн средата, да разбираме контекста и посланията на съдържанието, и да поемаме информирани и отговорни решения при консумиране и споделяне на информация. Обучението за речта на омразата ни подготвя да бъдем отговорни онлайн граждани. То ни учи как да изразяваме своите идеи и мнения по конструктивен начин, как да комуникираме уважително и да се справяме с конфликти, и как да подкрепяме и защитаваме онлайн съобществото като цяло.

В заключение, обучението по речта на омразата в интернет е необходимо, защото ни дава знания, умения и инструменти да създадем безопасна, инклузивна и отговорна онлайн среда. Това е важно за защитата на правата и благополучието на онлайн обществото, предотвратяване на дискриминацията и радикализацията, както и за развитието на критично мислене и медийна грамотност.

33. въпрос гласи: Според Вас, необходимо ли е да се провеждат обучителни семинари по теми, свързани с наличието и противодействието на речта на омразата?

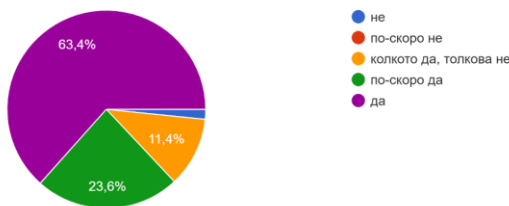
78 души (63,4%) са категорично убедени, че е необходимо да има обучителни курсове по теми, свързани с наличието и противодействието на речта на омразата. 29 души (23,6%) смятат, че по-скоро да е важно да има такива обучения. 14 души

(11,4%) се колебаят с отговора „колкото да, толкова не“ и едва 2 души (1,6%) смятат, че няма нужда от обучение.

Респондентите са единодушни, че обучителните курсове по темата „реч на омразата“ са от съществено значение за борбата с дискриминацията и насилието в обществото. Те помагат да се подготвим за справяне с предизвикателствата на речта на омразата.

33. Според Вас, необходимо ли е да се провеждат обучителни семинари по теми, свързани с наличието и противодействието на речта на омразата?

123 отговора

Фиг. 28

Според Вас, необходимо ли е да се провеждат обучителни семинари по теми, свързани с наличието и противодействието на речта на омразата?

Те ни информират за различните форми, механизми и последици на речта на омразата, както и за стратегиите за противодействие и защита. Курсовете по реч на омразата ни учат да разпознаваме негативните и дискриминаторни изказвания, които могат да доведат до насилие или маргинализация на определени групи. Това ни кара да бъдем повнимателни и отговорни в комуникацията си, както и да насърчаваме единството и толерантността. Ще бъдем въоръжени с подходящите инструменти и стратегии за предотвратяване на насилие и дискриминация в обществото. Ще бъдем научени как да реагираме на речта на омразата, как да подкрепяме жертвите и как да се противопоставяме на нетърпимостта и

дискриминацията. В създадените общества ще се толерират качества като взаимност, толерантност, уважение на различните и оценяване на качествата на хората с цел усъвършенстване на комуникационните умения, емпатията и способността да разбираме и приемаме различни гледни точки. Обучението не на последно място дава знание за правната рамка и етичните принципи, свързани с речта на омразата, да разбираме границите на свободата на изразяване и как да комуникираме отговорно и уважително в онлайн и офлайн среда. Обучителните курсове по реч на омразата са от голямо значение, защото помагат на обществото да се ангажира и да се противопостави на нетърпимостта и дискриминацията.

От изнесените резултати става ясно, че респондентите ясно осъзнават необходимостта от предприемане на конкретни действия за придобиване на познания в областта на противодействието на речта на омразата в онлайн среда. Можем да разширим кръга от възможности за това като освен тематичните семинари, се включат и квалификационните курсове, както и онлайн курсовете, консултациите и др.

Наблюденията показват, че тази компетентност не е на необходимото ниво, съществува реална нужда от допълнителни знания и обучение. Не се познават и съществуващите модели и добри практики в Европа и света. Необходимо е да се проучи и предлаганото от висшето образование образователно съдържание и програми, отговарящи на този спектър от знания и компетенции. Необходими са и предстоят промени по отношение на правната инфраструктура на културата в нашата страна. Заедно с тези процеси обаче трябва да протича и изпреварващо проблемноориентирано обучение на студентите които се занимават с разпространението на информация в онлайн среда, както и продължаващо обучение на работещите в онлайн медиите.

В заключение, дефинирането на речта на омразата в онлайн среда вероятно ще продължи да затруднява международната общност още дълго време, но въпреки това могат да бъдат разработени редица ангажименти с участие на множество заинтересовани страни. Ясно е, че нито един отделен

участник не може самостоятелно да реши проблема с речта на омразата в онлайн среда, независимо как се дефинира явлението. Продължаващите процеси на разбиране на същността на речта на омразата в онлайн среда са също толкова важни, колкото и развиващото се противодействие.

От изнесените резултати става ясно, че респондентите ясно осъзнават необходимостта от предприемане на конкретни действия за придобиване на познания в областта на противодействието на речта на омразата в онлайн среда. Можем да разширим кръга от възможности за това като освен тематичните семинари, се включат и квалификационните курсове, както и онлайн курсовете, консултациите и др.

Наблюденията показват, че тази компетентност не е на необходимото ниво, съществува реална нужда от допълнителни знания и обучение. Не се познават и съществуващите модели и добри практики в Европа и света. Необходимо е да се проучи и предлаганото от висшето образование образователно съдържание и програми, отговарящи на този спектър от знания и компетенции. Необходими са и предстоят промени по отношение на правната инфраструктура на културата в нашата страна. Заедно с тези процеси обаче трябва да протича и изпреварващо проблемноориентирано обучение на студентите които се занимават с разпространението на информация в онлайн среда, както и продължаващо обучение на работещите в онлайн медиите.

В заключение, дефинирането на речта на омразата в онлайн среда вероятно ще продължи да затруднява международната общност още дълго време, но въпреки това могат да бъдат разработени редица ангажименти с участие на множество заинтересовани страни. Ясно е, че нито един отделен участник не може самостоятелно да реши проблема с речта на омразата в онлайн среда, независимо как се дефинира явлението. Продължаващите процеси на разбиране на същността на речта на омразата в онлайн среда са също толкова важни, колкото и развиващото се противодействие.

Без претенции за всеобхватност и изчерпателност, настоящото дисертационно изследване е един опит да бъде представена и допълнена съвременната теория и практика на практиката в областта на противодействието срещу речта на омразата в онлайн среда. Също така, имайки предвид интердисциплинарния характер на настоящото изследване, то може да се използва от всички, работещи в областта на международното право и правата на човека, и да служи като основа за по-нататъшно провеждане на научни изследвания.

IV. ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННОТО ИЗСЛЕДВАНЕ

НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧНИ ПРИНОСИ

1. За първи път са изследвани и обобщени основните аспекти на феномера „реч на омразата“ в психологически, социологически и юридически план. Изследвани и обобщени са причините, които водят до възникването на този феномен, анализирани са различните подходи в Европа и САЩ, включително и съдебна практика, която е релевантна към ограничаването на речта на омразата в съвременното общество.
2. Чрез интердисциплинарен подход е осмислен езика на омразата – в теориите и изследванията от различни научни дисциплини, което позволява да се анализира сложността на феномена, както и да се идентифицират актуални проблеми и въпроси, с които се сблъскват изследователите.
3. С оригиналност се отличава анализът на речта на омразата, разгледана в онлайн среда, тъй като в последните десетилетия се наблюдава интензивно, дори взривно развитие на комуникационните и информационните технологии, а социалните медии са настоящето и бъдещето на споделянето на информация и осъществяването на комуникация между множество потребители въз основа на една и съща технология и децентрализирана инфраструктура.
4. Изследвани са различните подходи за противодействие срещу речта на омразата – от филтрирането като селективно премахване на определено съдържание от информационния поток до „блокирането“, т.е. правенето на невъзможен достъп до определени уеб страници (URL). Отбелязано е, че и двата метода изискват разходи, но имат доста ограничена ефективност. Анализирани са документи на Съвета на Европа относно отговорността на доставчиците на Интернет услуги. Разгледани са и препоръките в шестия доклад относно България на ECRI – специализирания мониторингов орган по правата на човека, който следи

проблеми, свързани с расизма, ксенофобията, антисемитизма, нетолерантността и дискриминацията.

5. Предложен е авторска анализ на специфичните инструменти, приети в рамките на ЕС през последното десетилетие като Кодекса за поведение, подписан на 31 май 2016 г. между ЕК и ИТ компаниите за противодействие срещу незаконната реч на омразата онлайн, както и ролята на технологиите и системите за автоматично откриване с оглед подобряване на начина, по който съдържанието на речта на омразата се открива и премахва. Своеобразна форма на противодействието срещу речта на омразата в рамките на ЕС представлява и нейната криминализация като един от възможните способности за намаляване на подобни случаи. За целта според автора е необходимо разширяване на съществуващия списък на престъпленията в Договора за функционирането на ЕС

НАУЧНО-ПРИЛОЖНИ ПРИНОСИ

1. Създаден е авторски анкетен инструментариум, чрез който да се идентифицира и анализира информираността сред студенти (бакалаври, магистри) и докторанти от три различни висши училища относно речта на омразата, както и възможните форми на противодействие срещу нея.
2. Получени са актуални знания, които са предпоставка за формулиране на препоръки, както и могат да бъдат в помощ на бъдещи изследователи, които реализират приложни проекти, които да разкрият повече от проявленията на речта на омразата, изследвани в по-голям брой онлайн издания.
3. Предложена е конкретна концепция на ефективна стратегия за подобряване информираността по отношение на противодействието срещу речта на омразата в онлайн среда.

**V. СПИСЪК С ПУБЛИКАЦИИ НА АВТОРА
ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД**

1. Dimitrov, M., **Al. Yankov**. Public Relations – A Key Aspect in Countering Terrorism, in: International conference Knowledge – Based Organization, 2020, Vol.26, Issue 1, pp. 49-53, DOI: <https://doi.org/10.2478/kbo-2020-0007>
2. Nikolova, R., **Al. Yankov** COVID-19, Psychosocial Effects and Fake News, in: International conference Knowledge – Based Organization, 2021, Vol.27, Issue 2, pp. 176-179. DOI: <https://doi.org/10.2478/kbo-2021-0069>
3. **Янков Ал.** Разграничение между понятията “свобода на изразяването” и „реч на омразата”, в: сп. „Международна политика”, бр. 2/2021, с. 57-64. [: Публикации \(swu.bg\)](#)
4. **Yankov, Al.** Some Contemporary Aspects Related to the Big Data, in: International conference Knowledge-Based Organization, 2022, Vol.28, Issue 2, pp.102-106. DOI: [10.2478/kbo-2022-0056](https://doi.org/10.2478/kbo-2022-0056)
5. **Янков Ал.** Някои аспекти в практиката на ЕСПЧ срещу речта на омразата в: сп. Международна политика бр. 1-2/2022, с.71-81. www.ip.swu.bg
6. **Янков Ал.** Криминализирането на речта на омразата в рамките на Европейския съюз в: сп. Международна политика бр.1/2023 (под печат).

**NEOFIT RILSKI SOUTHWESTERN UNIVERSITY
BLAGOEVGRAD
FACULTY OF LAW AND HISTORY**

National Security and Public Administration Department

Alexander Alexandrov Yankov

**Countering Hate Speech
in the Online Environment**

Autoreferate

of a dissertation

for awarding the educational and scientific degree Doctor
in professional direction 3.7. Administration and Management,
doctoral program “Organisation and management outside the sphere of material
production (Management in the public sphere)”

Supervisor:

Prof. Dr. Teresa Stoyanova Trencheva

**Blagoevgrad
2023**

CONTENT OF THE AUTOREFERATE

I.	GENERAL CHARACTERISTICS OF THE DISSERTATION	
1.	Introduction to the problem	3
2.	Relevance and topicality of the research	4
3.	Scientific status of the problem	6
4.	Purpose, object and subject of the study	8
5.	Scientific tasks and research methodology	9
6.	Working hypothesis of the dissertation	11
7.	Limitations and source base of the study	11
8.	Approbation of the study's results	12
II.	CONTENT OF THE DISSERTATION	13
III.	STRUCTURE OF THE DISSERTATION	14
IV.	CONTRIBUTIONS OF THE DISSERTATION	51
V.	LIST OF THE PUBLICATIONS OF THE PhD CANDIDATE ON THE TOPIC OF THE DISSERTATION	53

I. GENERAL CHARACTERISTICS OF THE DISSERTATION

1. Introduction to the problem

Man is often defined as a social being characterized by emotional arousal and strong feelings. This often leads to various conflict situations: we begin to talk rudely that someone is doing something wrong, or someone should do something, but they are not doing it. Usually, parties in various conflicts often resort to mutual insults, unfair generalizations, and assignment of claims to entities that do not deserve it. Some of these actions and patterns of communication are described by the term ‘hate speech’.

First of all, the caveat should be made that to a large extent ‘hate speech’ is not a strictly legal category, it does not have a clear legal definition and boundaries. The UN Human Rights Council’s Special Rapporteur on freedom of expression, for example, found a tendency for governments to use the term ‘hate speech’ in much the same way as the term ‘fake news’ in the sense that in some countries, the authorities tend to define as hate speech any dissent or any statement that is contrary to the official position, thus justifying repression against certain categories of people. Obviously, this is also the main reason why international law is not in a hurry to create some comprehensive definition and tries very carefully to approach the qualification of a phenomenon such as hate speech. attention to the extreme caution with which one should approach, for example, in imposing blasphemy responsibility, in protecting the feelings of believers or in denying historical events (controversial practice), or in defending representatives of the authorities. At the heart of the problems of identifying hate speech is the fact that every individual has freedom of expression as a fundamental human right, which is interpreted quite broadly, and includes, among other things, the right to say something that may not please other

people, including people belonging to different groups, and even offend them. It is no coincidence that the international NGO 'Article 19' defines as hate speech only those means of expression that are highly emotionally negatively charged. Hatred is an irrational, intense feeling that a particular individual feels toward another individual or group of persons united by a characteristic that can be both real and fictional. Language is a way of expression that can be written, oral, artistic, visual, etc. The group can be of any kind, for example, illegal migrants, people with a certain sexual orientation, people with disabilities, groups united by gender, age, etc. It is also important to distinguish between hate speech and so-called hate speech. hate crimes. In one case, it is about inciting hatred against a particular group, while in the other it is about committing hate crimes, and these are different acts.

Thus, hate speech is a word aimed at provoking strong negative feelings towards each group of persons united by a certain characteristic. According to the founding document, the Rabat Protocol, the context of the speaker, the status of the speaker (who he is in relation to the group), the intention, content and form, the degree of publicity and the likelihood of the threat being carried out are important for the definition of speeches.

Depending on the presence or absence of these signs, it must be decided whether a particular word constitutes hate speech or not. The Rabat Action Plan to prohibit advocacy for national, racial or religious, which constitutes incitement to discrimination, hostility or violence, contains the conclusions and recommendations of expert seminars organised by the UN High Commissioner for Human Rights in Geneva, Vienna, Nairobi, Bangkok and Santiago.

2. Relevance and topicality of the research

The dissertation is dedicated to hate speech – a widespread, both old and new phenomenon, inevitably accompanying the development of society. Hate speech is a serious and complex problem of modern societies committed to respecting and nurturing cultural pluralism and tolerance. One of the few explicit definitions is contained in Recommendation No. R (97) 20 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to Member States on “Hate Speech” of 30 October 1997. According to it, “hate speech” covers *“all forms of expression which spread, incite, promote or justify racial hatred, xenophobia and anti-Semitism or other forms of hatred based on intolerance, including: intolerance expressed by aggressive nationalism and ethnocentrism, discrimination and hostility against minorities, migrants and people of immigrant origin.”* It cannot be denied that hate speech is a widespread phenomenon in our country, and stereotypes, prejudices and discrimination are related to it, and this requires their overcoming and the full functioning of civil society.

The research concentrates above all on hate speech in the online environment and the ways of countering it, due to the extremely intensive entry of information and communication technologies into public life in recent decades. As is known, the Internet environment, also called the online environment, is a space of electronic communication through Internet technologies. The specifics of the online space are determined by issues of jurisdiction, online identity and the protection of the rights of those involved in Internet communications.

The need to counter hate speech in the online environment is presupposed by a variety of factors, among which is the globalization, the “revolution” in the field of information and communication technologies, as well as the politics of European countries. It is also a fact that European and other international organisations are increasingly showing their sympathy for the problem of hate speech and accordingly to the counteraction against it –

by various mechanisms of tracking and limiting electronic content, by introducing the so-called Codes of Conduct for IT companies and even proposals to criminalize hate speech in the case of the European Union.

In this sense, the relevance and significance of the dissertation is also determined by the need for our country to carry out activities in accordance with European policies – on the one hand, to guarantee the freedom of expression of citizens and, on the other hand, to prevent cases of abuse of this right, which in practice lead to the phenomenon of “hate speech”. The right of an individual to express themselves is undoubtedly one of the achievements of the modern world, which is recognized as a fundamental right of the individual for a reason. In this way, freedom of expression and hate speech are inextricably linked and could be seen as different sides of the same coin. Hate speech in the online environment, as well as the lack of boundaries in more recent forms of communication, at the same time raises a number of questions for doctrine and practice, both at the European and national level.

In this sense, counteraction against hate speech is a multi-layered category related to the defense of European values in the conditions of the modern democratic and pluralistic state, and above all – from the point of view of the relationship between the individual and the community through the prism of new forms of communication.

3. Scientific status of the problem

The scientific interest in the problems and current trends in countering hate speech in the online environment is provoked by the need to fill some gaps in the awareness of society, in particular young people in the field of the studied issues. In particular, the fragmentation of research related to hate speech in online space is essential for both online hate speech professionals, and for theory and practice in modern legal and management science, which

is transformed daily as a result of the influence of economy, technology and social factors in society.

At the same time, as early as May 2020, UN Secretary-General Antonio Guterres was alarmed about the “*tsunami of hatred and xenophobia threatening to spread around the world*” in connection with the coronavirus pandemic and made a global appeal to counter the specific manifestations of COVID-19-related hate speech. which “*encompasses a wide range of derogatory expressions against certain individuals and groups that have emerged or been exacerbated as a result of the new coronavirus disease epidemic – from victimization, stereotyping, stigmatization and the use of anti-feminist, racist, xenophobic, Islamophobic or anti-Semitic language.*”

Hate speech regarding COVID-19 can significantly worsen existing situations of inequalities, intolerance and discrimination - especially against minorities and/or foreigners - and can reinforce trends aimed at violence, social, political and economic exclusion, thereby further increasing the disproportionate effects of the pandemic on these disadvantaged communities.

To achieve the purpose of the dissertation, many information sources related to psychological, legal, moral and organizational aspects of hate speech have been reviewed, and the ways are its counteraction have been analyzed.

Worldwide, well-known researchers dealing with hate speech, including online and electronic media, are: *James Banks, Susan Beneš, Alexander Brown, Ian Brown, Charles R. Lawrence, Joel Feinberg, Mary Matsuda, Nina Pershak* and others. At national level, among the authors who address certain aspects related to hate speech predominantly in the context of media regulation or human rights are: *N. Ognyanova, V. Kiskinov, E. Drumeva, E. Tanchev, R. Nikolova, K. Kanev* and others. The focus of

their research is focused on the problems of the media as a socio-management phenomenon. As of 2021, when the research work on the topic of dissertation begins, intellectual property, its legal and managerial aspects find their place in the scientific works of the following authors, which are also more often cited in the study: *T. Trencheva, M. Lazarova, S. Veleva-Stoynova, G. Georgieva, K. Planska-Simeonova, M. Popova, Kr. Nenova, Ev. Zdravkova-Velichkova, St. Dimitrova, K. Pavlov* and others.

With regard to the issues related to the international, European and national legal framework of the various aspects of hate speech in the online environment, as well as countering it, the main sources are conventions, recommendations and acts of the Committee of Ministers of the Council of Europe, the European Commission, the UN, UNESCO, ECRI, etc., as well as the case law of various jurisdictions, but above all of the European Court of Human Rights. The sources of the study also include electronic information resources, normative documents and Internet sites. The overview of the current state of the studied issues shows that the problem of counteracting hate speech in an online environment in terms of its various aspects, including psychological, legal, moral and organizational, has not been studied, although in recent years the need to solve it has been recognized, which makes the current study more relevant and gives grounds to formulate the purpose, object and its subject.

4. Purpose, object and subject matter of the study

The objective of the dissertation is to analyze the complex phenomenon of hate speech in the online environment, the development of the content, the specifics in the Internet space, as well as to highlight the importance of countering hate speech online through various mechanisms by the two most important European organizations – the Council of Europe and the European Union.

The **object** of the study is the multifaceted essence of the phenomenon of “hate speech in the online environment”, the different aspects (psychological, legal, moral, organisational) of hate speech, the different approaches to it (European and American), as well as the development of the content and specifics of hate speech in the online environment. It is for this reason that the term “hate speech” is used in this dissertation.

The **subject** matter of the dissertation is the mechanisms for countering hate speech in the online environment and the status quo. Acts adopted within various organisations related to hate speech during the last years – in the Council of Europe, the European Union, UNESCO – have been analysed.

This paper does not, and it is not possible to set within the framework of a doctoral dissertation, the ambitious and overwhelming task of a comprehensive and complete analysis of the complex and multifaceted phenomenon that is hate speech in the online environment, and in an even larger degree – of countermeasures against it. The dissertation does not include in its content answers to all the controversial questions of theory and practice related to counteraction against hate speech in the online environment and in this sense, it does not claim to be comprehensive on the subject. On the other hand, the paper would be extremely useful to anyone interested in the specifics of online hate speech and countermeasures in the modern world.

5. Scientific tasks and research methodology

In order to achieve the set objective of the study, 5 research tasks were set, as follows:

1. To examine the scientific literature on the issue.
2. To reveal the essence and specific characteristics of hate speech in the online environment, as well as the challenges to its effective

counteraction. To distinguish the concepts of “freedom of expression” and “hate speech”, as well as hate speech and hate crimes.

3. To analyze the ways of countering hate speech in the online environment adopted by the various European international organisations and in this sense – to examine the European experience and best practices.
4. To prepare a toolkit relevant to the scientific research and objective, as well as to conduct a survey. To formulate findings regarding the attitudes and opinions of students from various higher education institutions regarding the importance of studying the issues related to hate speech and countering it.
5. To quantitatively and qualitatively analyze the obtained results in a way that allows interpretation of the results in relation to the set research objective, as well as to formulate conclusions and recommendations.

Various research and methodological approaches are used in the dissertation, which are necessary due to the wide-ranging and interdisciplinary nature of the problem under consideration. The research methodology includes a logical-analytical, statistical, retrospective, normative, teleological and systemic approach, combined with comparative analysis, where necessary. The analysis of sources on the subject is based on the traditional methods of observation, selection and analysis of documents. The problems are analysed both from a theoretical aspect and based on best practices within the relevant international organisations, and also based on the relevant decisions of the European Court of Human Rights related to various aspects of hate speech. In the course of the study, conclusions, summaries and recommendations are drawn as a result of the performed comparative, historical, logical, deductive and inductive analysis.

6. Working hypothesis of the dissertation

After the formulation of the purpose, object, subject, and research tasks, the working hypothesis of the dissertation research can be clearly defined as: *Raising the level of awareness about hate speech in the online environment, as well as its various aspects and specifics, would allow easier identification of it and it would lead to a more serious counteraction against the manifestations of this social phenomenon, including users on the Internet. Despite the introduction of obligations for the Internet providers, the signing of a Code of Conduct between the European Commission and IT companies, a joint effort of all entities is needed, as well as a new legal framework at European and national level to regulate in detail the fight against hate speech in the online environment.*

7. Limitations and source base of the study

For the sake of specificity in the search for the scientific and practical significance of the dissertation thesis, the studies were carried out under certain permissible restrictions, allowing the framing in these problems of the multifaceted understanding of the concept of ‘hate speech’, focusing on the psychological, legal, moral and organizational aspects, as well as the ways against its counteraction. This work does not and could not be set within a doctoral thesis the ambitious and impossible task for a comprehensive and complete analysis of the complex and multifaceted phenomenon such as hate speech in the online environment, and even more so of the ways of counteracting it. The dissertation does not include in its content answers to all controversial questions of theory and practice related to countering hate speech in the online environment and in this sense does not claim to be exhaustive on the topic. On the other hand, the work would be extremely useful to anyone who is interested in the specifics of hate speech in the online environment and the mechanisms for counteracting in the modern world. The works of scientists on international law, human

rights, traditional and electronic media, as well as normative documents, judicial practices, traditional and electronic information resources, information resources of various governmental and non-governmental organizations and many others are studied.

The bibliographic list is structured in the following sequence: Cyrillic sources, Latin sources, Internet sources, case-law, international regulations, European legislation and national legislation.

8. Approbation of the study's results

The approbation of the results is made through participation in various national and international conferences, seminars, projects and trainings as follows:

- Participation in a seminar organised by the Academy of European Law in Trier, Germany, on: „Non-Discrimination: Recent CJEU & ECtHR Case Law“, 14-15 December 2021. During the seminar, problems related to hate speech were also discussed, as well as current ECtHR's case-law. (Certificate).
- Participation in the 26th International Conference Knowledge-Based Organization, Nicolae Balcescu Land Forces Academy, Sibiu, Romania, June 2020, with a co-authored report.
- Participation in the 27th International Conference Knowledge-Based Organization, Nicolae Balcescu Land Forces Academy, Sibiu, Romania, with a co-authored report.
- Participation in the 28th International Scientific Online Conference Knowledge-Based Organization, 16-18 June 2022, organised by the Nicolae Balcescu Land Forces Academy, Sibiu, Romania, with a report.
- Participation in the project “European data protection: post-pandemic effects and new dimensions” (EDP-PPEND), Contract No. 101047808. The project is implemented by the Faculty of Law and History of the Neofit Rilski Southwestern University with the financial support of the Erasmus + programme 2021-2027, an action under the Jean Monnet initiative in the field of higher education, with supervisor Assoc. Dr. Nikolay Marin .

II. CONTENT OF THE DISSERTATION

INTRODUCTION

CHAPTER ONE

TERMINOLOGICAL AND DOCTRINAL MANIFESTATIONS OF THE CONCEPT OF HATE SPEECH

- 1.1 Identifying and defining the term ‘hate speech’.
- 1.2 Basic characteristics of hate speech.
 - 1.2.1 Psychological characteristics of hate speech.
 - 1.2.2 Legal characteristics of hate speech.
 - 1.2.3 Moral characteristics of hate speech.
- 1.3 Lieson between the concepts of hate speech and freedom of expression.
- 1.4 The nature of hate speech.
 - 1.4.1 Elements of hate speech.
 - 1.4.2 Consequences of the hate speech.
 - 1.4.3 Hate crimes.
- 1.5 Distinction between hate speech and hate crime in the case-law of the European Court of Human Rights (ECtHR).

CONCLUSIONS TO CHAPTER ONE

CHAPTER TWO

INTERPRETATION OF THE CONCEPTUAL APPARATUS OF THE ONLINE ENVIRONMENT. KEY FEATURES OF HATE SPEECH IN THE ONLINE ENVIRONMENT

- 2.1 Concept of online environment. Social networks and social media.
- 2.2 Destructive discourses of hate speech in the online environment.
- 2.3 Hate speech in discursive practices.

CONCLUSIONS TO CHAPTER TWO

CHAPTER THREE

COUNTERING HATE SPEECH IN THE ONLINE ENVIRONMENT

- 3.1 Countering hate speech – American and European approach.
- 3.2 Countering hate speech in the online environment.
- 3.3 Liability of Internet Service Providers in Countering Hate Speech.
 - 3.3.1 Situational analysis within the European Union.
 - 3.3.2 Situational analysis within the Council of Europe.
 - 3.3.3 ECRI and the Sixth Monitoring Report for Bulgaria.
 - 3.3.4 Measures of the Bulgarian authorities, according to ECRI's Sixth Monitoring Report.

3.4 A New Dimension to Countering Online Hate Speech in the Last Decade.

3.4.1 Code of Conduct for IT Companies. Abstraction or reality?

3.4.2 Beyond the provisions of the Code of Conduct: role and importance of tools for automatic detection of hate speech.

3.4.3 Criminalization of hate speech – a tool within the European Union.

CONCLUSIONS TO CHAPTER THREE

CHAPTER FOUR

RESEARCH ON AWARENESS AND WAYS TO COUNTERACT HATE SPEECH IN A UNIVERSITY ENVIRONMENT IN THE REPUBLIC OF BULGARIA

4.1 Empirical study of awareness, attitude and ways to counteract hate speech in a university environment in the Republic of Bulgaria.

4.1.1 Methodology of the study.

4.1.2 Analysis of the study's results.

CONCLUSIONS TO CHAPTER FOUR

CONCLUSION

CONTRIBUTIONS OF THE DISSERTATION STUDY

LIST OF CITED SOURCES

LIST OF ABBREVIATIONS USED

III. STRUCTURE OF THE DISSERTATION

The dissertation work is characterized by the classical structure and content characteristic of this type of scientific developments, consisting of an introduction, four chapters, conclusion, contributions of the dissertation research, a list of sources used and cited, a list of abbreviations used, a list of tables, a list of figures, appendices and a list of the author's publications on the topic of the dissertation. The dissertation contains 262 pages, 6 tables, 28 figures and 112 cited scientific and other sources.

The introduction describes the concept of the dissertation study, justifying the topicality of the topic and its scientific significance. The purpose and the resulting research tasks, the object, the subject, the

methodology and the limitations of the dissertation study, as well as the working hypothesis are formulated.

Chapter One of the dissertation entitled “**Terminological and doctrinal manifestations of the concept of hate speech**” is dedicated to clarifying the concept of hate speech – a widespread, both old and new phenomenon, inevitably accompanying the development of society. Hate speech is a serious and complex problem of modern societies committed to respecting and nurturing cultural pluralism and tolerance. It is clarified that “hate speech” is not a strictly legal category, it has no clear legal definition and boundaries. One of the few explicit definitions is contained in Recommendation No. R (97) 20 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to Member States on “Hate Speech” of 30 October 1997. According to it, “hate speech” covers *“all forms of expression which spread, incite, promote or justify racial hatred, xenophobia and anti-Semitism or other forms of hatred based on intolerance, including: intolerance expressed by aggressive nationalism and ethnocentrism, discrimination and hostility against minorities, migrants and people of immigrant origin.”*

It is pointed out that the English term **hate speech** is not the only one used, but there are also others such as offensive speech, hateful speech, hatred speech, assaultive speech.

Terminological specifics related to hate speech are summarised, as well as the psychological, legal and moral aspects of hate speech.

A distinction is drawn between hate speech and freedom of expression. It is pointed out that freedom of expression is a fundamental civil and political right, and in most cases, it is perceived in the doctrine as an absolute civil right. However, as a political right, it could be subject to certain limitations expressly stated in the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ECHR). In

considering the limitations of freedom of expression, it is possible to identify cases where certain expression may harm objectives that are legitimately protected. In this sense, hate speech is the very opposite and the worst abuse of freedom of expression.

Freedom of expression could also be seen as a double right – on the one hand, the right of the individual to send, disseminate or express certain opinions and ideas, and on the other hand, their right to seek and receive information in different forms (oral, written, through social media and new information and communication technologies). Hence the emphasis on the creation of media policies and the need to monitor the wide range of activities undertaken in light of this context by the Council of Europe with a view to regulating both freedom of expression and respect for private life. The elements and consequences of hate speech are examined.

Attention is also paid to hate crimes, the defining characteristic of which is that the impact of the crime affects more than just the actual victims. It affects the entire group with which the victim identifies and can lead to social division between the victim's group and society as a whole. It is for this reason that it represents a particular threat to society. An attempt is made to distinguish between the concepts of “hate speech” and “hate crimes”, following ECtHR’s case-law in this aspect.

Chapter Two, entitled “**Interpretation of the conceptual apparatus of the online environment. Key features of hate speech in the online environment**”, states that the modern society or the society of the 21st century is characterised by the different role that information and communication play in its functioning. It is hardly a coincidence that one of the main characteristics describing modern society is precisely “information society”. The global information infrastructure removes the borders limiting access to information and provides Internet users with numerous information resources that are part of the data set in the global network. Social networks

and social media are the present and the future of information sharing and communication. As the Bulgarian researcher T. Trencheva points out, “the specific thing about social networks or media is that, unlike traditional media, here users create the content”¹. It should be noted that in the scientific literature, the boundaries between “social networks” and “social media” as terms are almost erased, and therefore recently, the term “social media” is mainly used. However, it is important to note that the term “social media” includes blogs, Wikipedia, YouTube, i.e., where author content is created, while the main function of social networks is communication, i.e., the sharing of content, regardless of its form – text, photos, links, video materials, etc. In fact, this is the primary task of Facebook, Instagram, Twitter, TikTok², etc. It has been pointed out, with a view to the precision of the conceptual apparatus, that the majority of newer studies deal only with the concept of “social media”³.

According to another Bulgarian author, Tsv. Semerdzhiev, the features of modern technologies provide an opportunity for global imaginary communication, and the development of information means divides the world into two interconnected realities: real (physical) and imaginary (noosphere)⁴. The media space is undergoing a transformation: increasing convergence of media services, interweaving of traditional broadcast media and the Internet. The research also includes a brief historical review of the creation of the Internet. It is argued that the Internet is undoubtedly the main new medium of our time and it occupies a rather peculiar position in relation to the existing regulatory models. It is an electronic computer environment

¹ Тренчева Т. „Социални мрежи и Интернет”, За буквите - О писменехъ, С., 2017, р. 139.

² **TikTok** (known as **Douyin** in China) is a social network that allows the creation of short fun and dance videos of 15, 60, 180 or 300 seconds each. Launched in September 2016 (then called Musical.ly), the platform is a leader in sharing short videos in China and has grown in popularity in other countries as well, becoming one of the fastest growing and most downloaded apps. The network’s main audience is teenagers.

³ In this sense, see Тренчева Т. цит. съч., р. 139.

⁴ Семерджиев, Цветан. Глобализация - модели и интереси. // Българска историческа библиотека, № 4, 2000.

with powerful multi-functional interactive capacity. In a similar way, V. Kiskinov defines the new space as: “source of the main features of modern society – dematerialisation of the main social and economic products, overcoming national borders and forming a single global space”⁵.

The Internet is highly decentralised, owned by no one but shared by many users of the same underlying technology and infrastructure. It is therefore difficult to explain or even encourage self-regulation. Its operation does not fall under any jurisdiction or sovereignty except with respect to its users and various service providers. The more it spreads and is formally organised, the more likely it is that there will be regulations, although many of these will have to be international in nature.

In the last part of the second chapter, the destructive forms of speech behaviour are discussed. Attention is also paid to the discourses that incite disagreements, propagate violence, provoke recipients’ negative emotional states. This is largely due to the availability of language and speech material: publicly available texts of the institutional media (network analogues of print media, radio and television programs), as well as non-institutional ones (websites of organisations, personal sites and blogs, social Internet networks, Internet forums) and comments to publications. Results from various research projects are also analysed.

Chapter Three of the dissertation, entitled “**Countering Hate Speech in the Online Environment**”, analyzes the ways in which the international community is trying to deal with one of the serious contemporary challenges facing the globalised world order. It is noted that today, debates on the main political, social and development issues are conducted precisely through the media. However, in the age of the Internet, network and multimedia

⁵ Кискинов, В. Правната система: Онтология и методология. – София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2006, р. 308.

technologies are becoming available on every computer, ordinary people can now use the media both as users and as creators of their own content.

The text examines the two existing models for countering hate speech in a comparative plan, namely the European and the American one. The key method for differentiation is comparative analysis, because it allows not only to identify key functions of certain models, but also to compare the prospects for their use in the conditions of globalisation and the development of information and communication technologies. In the American model for countering hate speech, the First Amendment is clearly prioritised over rules restricting or prohibiting hate speech. The power of state coercion is used only in the most radical cases. The limits of freedom of speech and expression are quite wide.

The European model is distinguished by a more categorical approach to establishing a balance between freedom of expression and the prohibition of discrimination against a person or group based on race, nationality, sex, religious or other grounds. The ECtHR, in assessing the complaints of applicants who believe that the state has restricted their freedom of expression, primarily uses the following criterion: if the applicant's rhetoric contradicts the fundamental values and principles of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (hereinafter referred to as the Convention), then they may claim to benefit from the protection guaranteed by Art. 10 of the Convention. In these cases, the Court recognizes that Art. 10 is violated, and the applicant is liable if their speech contains elements of animosity and hatred.

The American and European models for countering hate speech have different value and normative foundations. Françoise Tulkens, former Vice-president of the ECtHR, emphasizes that the US is dominated by the doctrine according to which “there is no truth, there is only a competition of ideas”, while the European tradition is more related to balancing private and

public interests, protecting equality and dignity of all citizens and ensuring the preservation of signs of democratic governance”⁶.

Further, the presentation is devoted to the counteraction against hate speech in the online environment. The Internet is a global information environment, but the applicable legal systems are usually confined within national borders. In many cases, the laws of individual countries vary significantly, which can create certain difficulties.

The most common methods of countering hate speech are indicated – from filtering, which is the selective removal of certain content from the information stream, to “blocking”, which in turn makes it impossible to access certain web pages (URLs). Both methods are costly and have rather limited effectiveness. According to one of the leading researchers, James Banks, legislative restrictions cannot adequately counter the complexity and specifics of the online environment. Banks is adamant in his conclusion that more significant success in countering hate speech could only be achieved by combining the efforts of the legislature with those of online service providers and users.

In the dissertation, an attempt is made to analyze the responsibility of Internet providers. The **European Union Electronic Commerce Directive**⁷ of 2002, which defines various functions and responsibilities for Internet service providers, is examined. Section 4 examines the responsibility of intermediary providers and distinguishes between “ordinary means of transmission”, “transfer” and “publication of information on web nodes”. The effect of the CJEU's 2014 judgment against Google, whereby companies can now remove search results upon request if they deem the information to be

⁶ Tulkens F. When to say is to do Freedom of expression and hate speech in the case-law of the European Court of Human Rights, in : Freedom of expression : essays in Honour of Nicolas Bratza / [eds.] Josep Casadevall... [et al.]. Oisterwijk : Wolf Legal Publishers, 2012. P. 279–296.

⁷ Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market (‘Directive on electronic commerce’) In the text below referred to as the “Directive”.

irrelevant or out of date, shows the possibility of applying jurisdiction over spaces which for a long time seem to have “evaded” state control. It is emphasized that debate continues over the extent to which voluntary self-regulation can differ, where companies offer their own channels for individual complainants, although the latter retain the right to resolve a particular issue through the courts if these are unsuccessful.

It is noted that the 2001 Council of Europe Convention on Cybercrime was the first multilateral instrument to combat cybercrime through cooperation between nations, harmonisation of national legislation and investigative techniques⁸. This Convention was enriched by the Additional Protocol concerning the criminalisation of acts of a racist and xenophobic nature committed through computer systems of 28 January 2003⁹. According to its text, member states are obliged to criminalise the dissemination of “racist and xenophobic material through computer systems” (Art. 3(1)) as such that “advocate, promote or incite hatred, discrimination or violence (Art. 2(1)), threats to commit a serious crime and public insults with racist and xenophobic incitement (Art. 4 and Art. 5) and distribution of materials denying crimes against humanity (Art. 6(1)). It thus expands punishable conduct beyond the dissemination of inflammatory material to include material that “advocate” or “promote” hatred, discrimination or violence, while allowing contracting states to retain the right not to criminalise the dissemination of unrelated discriminatory materials.

Attention is drawn to the fact that on 17 November 2021, the Committee of Ministers of the Council of Europe adopted a Second

⁸ Banks, J., „Regulating hate speech online”, *International Review of Law, Computers and Technology*, 24 (3), pp. 233-239. Although the United States is not a member of the Council of Europe, it was invited to ratify the Convention, which it did only after the Convention’s provisions on “hate speech” were extracted and included in the Additional Protocol to which it is not a party. [Full list - Treaty Office \(coe.int\)](#) Bulgaria ratified the Convention on 07.04.2005.

⁹ [Full list - Treaty Office \(coe.int\)](#) Effective as of 1 March 2006 The Republic of Bulgaria is not a party to the Additional Protocol. On 8 July 2005, Canada became the first non-European country to sign the Convention. The United States government does not believe that the final version of the Protocol is consistent with the United States’ constitutional guarantees and has informed the Council of Europe that the United States does not intend to accede to the Additional Protocol.

Additional Protocol to the Convention on Cybercrime on enhanced co-operation and disclosure of electronic evidence. The Second Additional Protocol defines the criteria for direct cooperation between States Parties and private entities in obtaining domain registration or data subscription information. It is clarified that the Second Additional Protocol will enter into force after it has been ratified by five countries.

The text also highlights another way of countering hate speech by the Council of Europe, namely the activity of ECRI – a specialised human rights monitoring body that monitors problems related to racism, xenophobia, anti-Semitism, intolerance and discrimination. ECRI has adopted numerous recommendations, including General Policy Recommendation No. 6, which addresses the dissemination of racist material via the Internet. The recommendation requires governments to take the necessary measures at the national and international level to act effectively against the use of the Internet for racist, xenophobic and anti-Semitic purposes. Similar guidance is provided in General Policy Recommendation No. 15 on Combating Hate Speech of 8 December 2015, which notes that the use of hate speech appears to be increasing, particularly in electronic forms of communication that further enhance its impact.

Information contained in ECRI's sixth monitoring report on Bulgaria¹⁰ was analysed, from which it is evident that hate speech is widespread in Bulgaria, confirming the concerns of the Council of Europe Commissioner for Human Rights¹¹, and it is directed more especially to the Roma and LGBTI communities. Some measures taken by the Bulgarian authorities are also reported, according to ECRI's sixth monitoring report.

The **Code of Conduct** between the European Commission and IT companies, signed on 31 May 2016, was introduced as a new form of

¹⁰ 6th monitoring report of the European Commission against Racism and Intolerance to the Council of Europe [1680a83581 \(coe.int\)](#)

¹¹ Council of Europe Commissioner for Human Rights, CommDH(2020)8: § 6.

countermeasures against hate speech in the online environment in the last decade. The Code of Conduct has contributed to rapid progress, including on the rapid review and removal of hate speech content (28% of content was removed in 2016 compared to 72% in 2019; while in 2016, 40% of messages were reviewed within 24 hours, in 2019, the figures already reached 89%). It increases trust and cooperation between IT companies, civil society organisations and Member States' authorities in the form of a structured process of mutual learning and knowledge exchange. This activity complements the effective implementation of existing legislation (Council Framework Decision 2008/913/JHA) prohibiting racist and xenophobic hate crimes and hate speech.

In addition, it has been pointed out that as part of efforts to improve the way hate speech content is detected and removed, IT companies are increasingly using automatic detection technologies and systems.

Finally, in Chapter Three, a unique instrument of the European Union is examined, namely the **criminalisation of hate speech**.

As for countering hate speech within the European Union, the proposal to criminalise hate speech is one way to reduce such cases. Recently, hate speech and hate crimes are reported to have seen a sharp rise across Europe and are becoming a particularly serious and worrying phenomenon – offline and online. Common EU action is needed to address this challenge across the European Union. In her State of the Union address of 16 September 2020, EC President Ursula von der Leyen announced the European Commission's intention to "propose the extension of the list of crimes in the EU to all forms of hate crime and hate speech – regardless of what grounds are – race, religion, gender or sexuality". The objective of the initiative to identify hate speech and hate crime as "other areas of crime" within the meaning of Art. 83(1) of the Treaty on the Functioning of the European Union ("TFEU") is formally justified by the claim that these are

particularly serious crimes capable of spreading across borders and that the development of crime also justifies their inclusion in this list¹². Art. 83 TFEU could serve as a legal basis for such actions if these crimes become part of an exhaustive list of “areas of particularly serious crime with a cross-border dimension resulting from the nature or impact of such offences or from a special need to combat them on a common basis” (‘crimes in the EU’).

The fourth chapter, entitled “**Research of awareness and ways of countering hate speech in a university environment in the Republic of Bulgaria**”, contains a practical applied part of the dissertation, in which a research of the awareness and attitude of students (Bachelor's and Master's programs) and doctoral students from three different higher schools, including Neofit Rilski Southwest University, University of Library Science and Information Technology and University of National and World Economy, regarding hate speech is presented, as well as the possible forms of countermeasures against it, for the purpose of which methodology and content of the author's survey toolkit were developed. An analysis of the results of the conducted survey was made and summaries and recommendations for future development were drawn.

The empirical **research** was organized and **conducted in the period 13 February - 16 April 2023**. Data collection was carried out through an **online anonymous survey** based on the Google.dos software product. Data were collected using the **author's survey toolkit**, specially developed for the purposes of the research and compiled for the needs of the specific survey. The questionnaire includes both closed and semi-open questions (using the 5-point Likert scale) and open questions. An invitation to participate in the survey was sent through personal emails and posts on social networks. **Communication with respondents was carried out on**

¹² [Hate speech & hate crime – inclusion on list of EU crimes \(europa.eu\)](https://european-council.europa.eu/media/en/press-communications/infographic/infographic_hate-speech-and-hate-crime-inclusion-on-list-of-eu-crimes.pdf)

the basis of an accumulated e-mail list and personal contacts of the doctoral student. None of the respondents' mails were returned, i.e., the questions have reached everyone. Thus, the total number of surveys that actually reached the respondents is 400, of which 123 were correctly filled in, i.e., 30.5% of the respondents responded to the survey, which is indicative of the focus group's interest in the researched issue. It is necessary to emphasize that **not a single respondent refused to finish the entire questionnaire** - all who started it completed it. The sample includes students in the Bachelor's and Master's degree programs and the Doctor's degree programs from three universities in the Republic of Bulgaria - Neofit Rilski Southwestern University, University of Library Studies and Information Technologies and University of National and World Economy.

The target group of the survey is made up of young people - university students who voluntarily answer 33 questions on the issue in order to help solve the current issues that have become the focus of attention in the dissertation work.

The working hypothesis of the research is defined *in relation to the attitudes of respondents towards hate speech, based on positive or negative views of the processes in the media, which influence the effectiveness of any activity, event, social process and are a building block of motivation, of the personal attitude towards the relevant activity. In fact, attitudes are a reflection of the value system of an individual, of their ideas about the world and about their own place in it. So we hypothesize that the inclusion of hate speech in curricula and education about the issue will support meaningful learning about the issue in higher education.*

The empirical survey was organized and conducted in the period 13 February - 16 April 2023. Data collection was carried out through **an online based anonymous survey** based on the Google.doc software product. **Data were collected using the author's survey toolkit**, specially developed for the purposes of the research and compiled for the needs of the

specific survey. **The created survey toolkit consists of 33 questions,** formulated as statements on the relevant issue, to which the recipients express their own attitude. **The questionnaire includes both closed and semi-open questions** (using the 5-point Likert scale) and open questions. This approach of suggesting answers allows to assess the degree of knowledge of the recipient or their opinion on the particular issue, as well as to distinguish positive, negative and average values of the answers.

The questions are aimed at respondents' attitudes about the process of using hate speech and how it affects people's lives through the media.

An invitation to participate in the survey was sent through personal emails and posts on social networks. Communication with respondents was carried out on the basis of an accumulated e-mail list and personal contacts of the doctoral student. None of the respondents' mails were returned, i.e., the questions have reached everyone. Thus, **the total number of surveys that actually reached the respondents is 400, of which 123 were correctly filled in, i.e., 30.5% of the potential respondents whom the questionnaire reached responded to the survey,** which is indicative of the focus group's interest in the researched issue. It is necessary to emphasize that not a single respondent refused to finish the entire questionnaire - all who started it completed it. In the announcement of the research, it is specified that the anonymity of the participants is guaranteed, thereby achieving credibility.

The focus group includes students in the Bachelor's and Master's degree programs and the Doctor's degree programs from three universities in the Republic of Bulgaria - *Neofit Rilski Southwestern University, University of Library Studies and Information Technologies and University of National and World Economy.*

The empirical research on the topic "Hate speech in the online environment" aims to establish, analyze and summarize how well respondents - students in Bachelor's and Master's degree programs and

Doctor's degree programs - are familiar with the issues of hate speech in the online environment.

Another aspect that has been studied is the extent to which a discipline dealing with the issue of hate speech is present in the lecture courses at the university or other educational structures, as well as what the attitude of the respondents towards the ways of countering hate speech in the online environment is. The full content of the questionnaire is presented in the Appendix of this dissertation.

The main objective consists of several **sub-objectives** which investigate:

1. Establishing the frequency of the online environment used;
2. The level of knowledge and awareness of hate speech;
3. Countering hate speech;
4. Investigating the need for training on hate speech issues.

The questionnaire consists of **five panels**. **The first panel** covers questions aimed at obtaining demographic information and information about the educational and age profile of respondents. **The second panel** aims to establish the frequency of use of the online environment by respondents and for what purposes they use it or how much time participants spend on the media content they use - questions related to the importance they attribute to the media. **The third panel** is aimed at establishing the knowledge and awareness of respondents on hate speech issues by making a self-assessment of their knowledge. The aim is for recipients to assess **their own competence on the issue and to explore their opinion on how much their daily life is involved with hate speech** and how much the media is an invariable part of their lives. **The fourth panel** covers issues related to countering hate speech, examining the different ways to counter it and respondents' awareness of the strategic documents on the issue under study. The questions relate to recipients' empathy with the ideology of using hate speech in the media - whether they check the information, how often,

whether there is any doubt or whether everything is accepted. **The fifth panel** explores the need for academic and non-formal education on the issue, the inclusion of the topic of hate speech in the curriculum at universities. The responses explore how survey participants view the societal context in which hate speech processes in the media develop, the extent to which society is ready to accept and support education or further training and the inclusion of young people in it. This panel indicates whether a positive change is possible in the value attitude of respondents, their expectations and behavior towards the process of tackling hate speech.

The analysis of the results of the conducted survey is based on the information collected through online surveys from a total of 123 respondents, representatives of the student community - studying in Bachelor's and Master's degree programs and Doctor's degree programs. They are representatives of three universities - University of Library Studies and Information Technologies, Neofit Rilski Southwestern University and University of National and World Economy. The questionnaires were filled out properly and in good faith, all completed in full. In the charts attached below, the results are given in percentages so that comparisons can be made and differences found. Thus, the survey gives real results regarding the presence of hate speech in the lives of young people in the Republic of Bulgaria.

In the first panel, where the **demographic information** is specified, we find that **72 women (58.6%) and 51 men (41.3%) participated in the survey**. The interest in communication is evident in women, who are more inclined to engage in social and communicative activities, find it attractive to express opinions and share experiences, feel more responsible and show greater responsiveness.

The breakdown of university representation is as follows: **(1) UNWE – 43 people (35%); (2) Neofit Rilski SWU - 41 people (33.3%); (3) ULSIT – 39 people (31.7 %).**

The research is representative on the basis of the sample used on a national scale, because it covers the student community in three universities in Bulgaria which are accredited and train students and doctoral students in specialties related to the media and the language in them, and are proportionally distributed.

The age distribution of respondents is as follows: (1) **64 people (52%) are under the age of 30**; (2) 44 people (35.8%) are aged between 31-40; (3) 11 people (8.9%) are aged between 41-50 years; (4) 4 people (3.3%) are aged between 51-60 years; (5) None of the respondents is over 60 years of age.

The results presented in this way confirm the fact that online media are aimed at the young audience, mainly under the age of 30, which represents a large part of their consumer market. They are active on social media, follow the news and are connected to technology, current trends, fashions and cultural events that the media usually presents. They are often active participants in events, protests, campaigns or are representatives of new and innovative ideas. This makes them interesting for journalists and editors who want to present current and popular topics. In addition, young people are more inclined to express an opinion and actively participate in public debates, are engaged in the struggle for people's rights, and as such, they are serious sources of news and stories for the media. However, older people also appear in the media in different contexts - they are rather a target group for media focusing on business, finance, health and other specialized topics.

According to the educational and scientific degree in which respondents study, they are distributed as follows: (1) **Students studying in Bachelor's programs: 67 people (54.5%)**; (2) **Students studying in Master's programs: 53 people (43.1%)**; (3) **Students studying in Doctor's programs: 3 people (1.4%)**, which confirms the established fact that mainly students under the age of 30 are the active users of social media.

Key questions for the research are: “5. How much time do you spend

online?”, “6. When online, what activities do you usually do?”, “9. How often do you critically analyze and evaluate information in an online environment?”, “11. What do you know about hate speech?”, “13. Does the profession you are preparing for require knowledge related to hate speech?”, “19. Is it necessary to increase public awareness of issues related to hate speech?”, “22. In your opinion, what are the main ways to tackle hate speech recommended by the Hate Speech Strategy and Action Plan?”, “23. According to the United Nations, at whom can hate speech be directed?”, “25. In your opinion, what should you do when faced with hate speech?”, “26. Which institution do you think should be involved in countering hate speech?”, “32. In your opinion, is it necessary to include a discipline related to hate speech in the curricula of the majors related to the distribution of online content?”, “33. In your opinion, is it necessary to conduct training seminars on topics related to the presence and counteraction of hate speech?”.

When asked **How much time do you spend online and for what purpose, using a phone, tablet or computer?**, most respondents gave more than one answer. Analyzing their answers, we could draw the following conclusions:

More than half of all respondents spend their time almost constantly on the Internet, daily and online – 58 people (47.2%) answered “daily or almost daily; 56 people (45.5%) answered “almost all the time”. This result reflects reality - the use of the Internet and online communication are very widespread in our time, but the fact that not everyone marked these two answers shows that not all people are constantly connected to the Internet. The Internet has become an important part of life for a large part of the world's population - 18 people (14.6%) of our respondents answered that they spend every week online. There are 5 people who can't answer the question; probably it doesn't matter to them how much time they spend online. A curious detail in the survey is the response of two people who

“never or almost never” spend time in an online environment. Given that the survey is anonymous, the reason for these people's offline social interactions with the media cannot be assessed - whether it is their choice, because of other priorities and interests such as sports, art, hobbies, or it is a life circumstance that requires focus and presence in the real world, because of which they prioritize spending time with family, friends or communicating in a physical environment instead of through virtual communication channels. But all this proves that a modern person's participation in the Internet is determined by a wide palette of life circumstances and preferences that form unique interests and lifestyles in the real world.

To the question “When you are online, what activities do you usually do?”, respondents answered with more than one answer, as follows: (1) **81 people (65.9%) of the respondents use the online space to search for information** - the main activity on the Internet, i.e., use this space as intended. This behavior is understandable because the Internet offers unlimited access to a large amount of information from different sources and in different formats; (2) **58 people (46.5%) prefer to communicate with colleagues and experts or just talk with people**, exchange ideas and thoughts. This fact is determined by the opportunities that the Internet provides for communication with people from different places in the world - through e-mail, through social networks and platforms such as Facebook, Twitter, Instagram, LinkedIn, which offer the opportunity to communicate with people through messages, comments and chats; (3) This fact in turn explains the large percentage of respondents who use the online space **to watch videos - 79 people (64.2%)**. Platforms such as Skype, Zoom, FaceTime provide the opportunity for video calls with partners from all over the world, and seeing faces helps the closer experience of communication, more impactful building of connections between people with different interests, exchange of information and sharing of experience; (4) **75 people (61%) of all respondents read news when online**. They follow current

events. **(5) 33 people (26.8%) create media content and upload videos.** YouTube videos for education and learning at various levels are very common. People use online courses, webinars, virtual learning materials and remote learning platforms to acquire new knowledge and skills or develop their professional expertise. **(6) 31 people (25.2%) answered that they use the online space for trade** - to sell and buy goods. **(7) 29 people (23.6%) answered “for use of blogs and forums”**, meaning that they share documents and files, conduct video conferences and manage projects through online platforms for collaboration and business services, or simply look for like-minded people on topics of interest for entertainment, work or hobbies. From everything said so far, it can be concluded that the respondents in this study take advantage of the opportunities offered by the Internet and this affects their daily work and life.

On the question “**How often do you critically analyze and evaluate information in an online environment?**”, the 123 responses are distributed as follows: (1) 38 people (30.9%) check the information every day; (2) 20 people (16.3%) have not thought about the process of critical attitude to the content on the Internet; (3) 18 people (14.6%) never doubted; (4) 14 people (11.4%) check once a month; (5) 13 people (10.6%) check critically once a week; (6) 11 people (8.9%) check twice a week; (7) 9 people (7.3%) – every other day.

9. Колко често правите критичен анализ и оценка на информацията в онлайн среда?
123 отговора

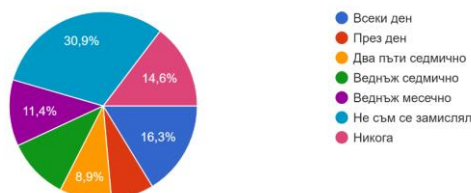

Fig. 22

“How often do you critically analyze and evaluate information in an online environment?”

The numbers clearly speak of the uncritical attitude of media content users towards everything they get from their laptop or phone screen.

In our modern world, the Internet plays a significant role in our daily lives. It gives us access to countless information sources, communication platforms and entertainment options. But with its growth and diversity come risks associated with its use. Therefore, it is essential for its safe use to develop a critical attitude towards content on the Internet.

How to be critical of the information we receive online. The Internet is a full-blooded information resource, but not everything we find there is true or accurate. There are fake news, manipulation and hoaxes that can lead us to wrong conclusions and decisions. **So we need to check sources, look at information from different angles, and consult reliable sources before accepting something as fact.** It is important to check the authority and reliability of the source from which the information comes - whether it is known, whether it can be trusted, whether it has expertise in the relevant field. When it comes to specific facts or statistics, their accuracy should be verified through independent sources and checked for inconsistencies in the information. We should not limit ourselves to one source so that we can get a more comprehensive and balanced view of the topic and form our opinion on it from different sources.

We need to be aware of our online security – strong passwords, use of two-factor authentication and careful sharing of personal information. It is essential to be careful with phishing attacks, malware and other forms of online threats. For this to happen, we need to be educated and implement measures to protect ourselves and our data. Attitude towards Internet is essential nowadays. We need to be aware of the risks and challenges associated with its use and develop our skills to analyze and

evaluate information, protect our personal security and use online resources responsibly.

A critical attitude also includes analyzing the influence of social networks and online platforms on our psychology and behavior. Internet use can lead to excessive information consumption, addictions and reduced concentration, i.e., time spent online has a direct impact on a person's mental and physical well-being.

An Internet user's digital skills are also relevant to critical thinking because the Internet offers many opportunities for creativity, learning and development. It is important to be able to differentiate information, analyze and evaluate sources, and communicate effectively and ethically with different online communities.

Contextual analysis is important. A user should be able to understand the motives of the author, whether there are political, economic or other interests in the information offered.

Logical analysis is recommended - to check whether the content is logical, whether it is based on evidence and argumentation. The Internet is a source of diverse information, and not everything you find there is true or accurate. Therefore, it is always necessary to be critical and conduct own analysis of information before accepting something as fact. In conclusion, a critical attitude allows us to use the Internet in an informed and prosperous way. People should be able to rely on the authenticity and reliability of information sources, and be protected from hoaxes, fake news and online scams. Feeling safe on the Internet is important because it promotes free and open communication, creativity, information sharing, and online community development.

To one of the main questions, “What do you know about hate speech?”, the answers are again scattered among all the options. 37 people (30.1%) admit that they know “nearly nothing” about hate speech. 32 people (26%) define their knowledge about hate speech as “little”. “Aware to some

extent” are 26 people (21.1%). An interesting fact is that there are equal numbers of respondents who do not know anything and who are well-informed - 13 people (10.6%). Only two know everything - 1.6%.

Fig. 23

“What do you know about hate speech?”

Respondents’ answers confirm the hypothesis that hate speech is a phenomenon that occurs in various aspects of our society, including in the online space. It is defined as an expression of discrimination, hatred and violence against a certain group of people based on their gender, race, ethnic origin, religion, sexual orientation or other characteristics (See Fig. 23). Although freedom of expression is a fundamental right, hate speech is a contradiction of this right and carries serious consequences for individuals and society as a whole. First, it causes mental and emotional harm to the people who are the subject of that speech. It can create feelings of humiliation, fear and isolation, leading to a decrease in victims’ self-esteem and well-being.

Furthermore, hate speech has an impact on the social conscience and dynamics of society. It undermines tolerance, cooperation and mutual understanding that are necessary for a just and harmonious coexistence. The development of hate speech can lead to segregation, tension and conflict between different communities. On the Internet, hate speech can spread more widely and quickly because of the anonymity and remoteness of users. Social networks, forums and online platforms provide a platform to express

intolerance and hatred. This can have long-term negative effects on society, such as increasing tensions, reducing trust and fueling a culture of hate. Awareness of and the fight against hate speech is of great importance for the protection of the fundamental rights and dignity of every person. Possible countermeasures include legal norms that criminalize discrimination and promote equality, educational campaigns that raise awareness and understanding of the harm of hate speech, and responsible use of the Internet, such as flagging and rejecting illegal and harmful content. And to overcome hate speech, we must work together as a society, building tolerance, understanding and acceptance of differences. Communication and dialog are key tools for building a more just and solidary society where hate speech is reduced and replaced by more constructive and respectful communication.

As a result of the research, we can conclude that hate speech is a problematic and complex phenomenon that manifests itself in different forms, for different reasons and has different consequences. This makes it a phenomenon that evolves and changes with the development of new technologies and social processes. Therefore, our knowledge of hate speech is essential, but there is still much to learn and understand about this phenomenon. Ultimately, countering hate speech requires a combination of different approaches - legal, educational, social and technological. Continued research and understanding of hate speech helps us create effective strategies to combat it and protect the rights and dignity of all people in online and offline public spaces.

Another key question is “Does the profession you are preparing for require knowledge related to hate speech?” (See Fig. 24).

The results of this question can be interpreted as follows: 41 people (34.1%) think that the profession they are preparing for requires knowledge about hate speech. This result is followed by the responses of those who cannot judge whether their profession will be related to hate speech and its

consequences - 31 people (25.2%). 15 people (12.2%) were indifferent, answering “I have not been interested in this”. Again, the results of those whose profession requires maximum knowledge and those whose profession requires minimal knowledge about hate speech are the same - 12 people each (9.8%). 11 people (8.9%) believe that hate speech has no points of contact with their professional competence.

13. Професията, за която се подготвяте, изисква ли знания, свързани с речта на омразата?
123 отговора

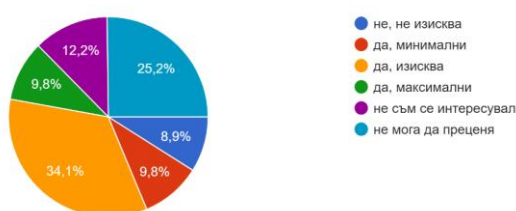

Fig. 24

“Does the profession you are preparing for require knowledge related to hate speech?”

The varied responses regarding the professional knowledge requirements in the field of hate speech confirm the huge role of all professions in the fight against discrimination, hatred and intolerance in society. People are tired and ready to react at any moment to any tension and hatred. And that is why it is essential that all professions prepare and strive to prevent violence and discrimination. The public should be informed about the consequences and strategies should be put in place to reduce hate speech. The work to combat hate speech involves protecting people's fundamental rights and freedoms. It helps in building a tolerant and inclusive society where everyone has the right to safety, equality and dignity. Professional competence also plays a role in education regarding hate – supporting people who fight it, helping victims of such speech. Trained experts can assist in referrals to appropriate resources, legal protection and psychological support. Countering hate speech by professionals will lead to a change in culture and society's attitude towards discrimination and hatred. They can

influence legislation and policies that regulate society and engage in various initiatives aimed at a more just and equal society, free from discrimination and intolerance in a better world to live in.

Fig. 25 presents the results of the question “Is it necessary to increase public awareness of issues related to hate speech?”.

19. Необходимо ли е повишаване на информираността на обществото по въпросите, свързани с речта на омразата?
123 отговора

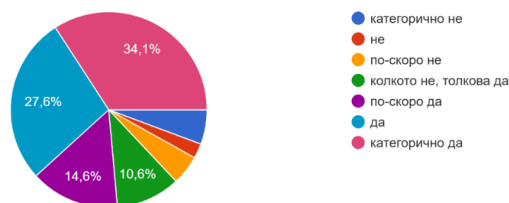

Fig. 25

“Is it necessary to increase public awareness of issues related to hate speech?”

The answers to this question are sufficiently scattered in all options: 42 people (34.1%) express their categorical opinion that they “strongly agree” that it is important and necessary to increase the public's awareness of issues related to hate speech. This is followed by 34 people (27.6%) who believe that the answer “agree” is sufficient to pay attention to the need to raise people's awareness of the commented issue. 18 people (14.6%) are not so categorical, but still say: “somewhat agree”. 13 people (10.6%) are in a neutral position and say “as much disagree as agree”. It is noteworthy that the number of those who believe that it is not necessary to increase competence and awareness on the problem of hate speech is not small: 6 people (4.9%) answered “somewhat disagree”, 7 people (5.7%) - “disagree”, and 3 people (2.4%) - “strongly disagree”.

This result goes to show that raising public awareness about hate speech is essential. Many people may not realize the full extent and implications of hate speech. It is for them that raising awareness will help

understand what hate speech is, how it is expressed and what its negative consequences are for individuals and society as a whole. **An informed society is more likely to recognize instances of hate speech and take measures to prevent it.** As a society, we must be able to identify and isolate negative and intolerant speech that can lead to discrimination and violence. Raising awareness helps promote support and solidarity for people who are victims of hate speech. **People who are informed about the issue are more likely to support and protect the rights and dignity of victims and commit to creating safe and inclusive public environments.** This process will help build a tolerant society that respects differences and accepts different points of view. When people understand that hate speech is unacceptable and harmful, they are more likely to engage in positive change and oppose intolerance and discrimination. In light of the growing role of the Internet and social media, awareness of online hate speech is vital. People need to understand what online forms of hate speech are, how to recognize them and how to respond in order to create a safe and just online environment. **In conclusion, raising public awareness of hate speech issues is essential to combating discrimination, violence and intolerance.** This helps us create a more just, tolerant and inclusive society where every person is respected and has the right to safety and dignity.

Monitoring and analysis of hate speech, through question 22 and its related sub-questions, show that countering hate speech is a complex process that should involve various organizations and institutions. Public and non-governmental organizations engaged in monitoring and analyzing hate speech monitor online environments, social media, forums and other platforms to identify hate speech and analyze trends. These organizations also carry out information campaigns, conduct research and provide statistics that help to understand the problem and determine countermeasures. **The media should monitor media content and reporting in order to identify cases of discrimination, prejudice and**

violence, gather information through interviews and investigations in order to raise public awareness of hate speech. There are specialized organizations and research centers that focus on the study and analysis of hate speech. They conduct research, analyze data and create methodologies to assess hate speech. The results of their research help to understand and respond more effectively to this problem. Major social media platforms and online communities also monitor and analyze hate speech. They use automated systems to recognize and filter unwanted and harmful content. Some of them also create specialized teams that analyze signals and report on violations. Platforms can also collaborate with external organizations and academics to develop more effective methods of monitoring and analyzing hate speech. Monitoring and analyzing hate speech requires cooperation between these different organizations and institutions. They should share information, create standards and guidelines for defining and assessing hate speech, and collaborate to build a safer and more tolerant online environment.

The United Nations (UN) has a significant role to play in combating hate speech and promoting tolerance. The UN strives to protect the fundamental rights and freedoms of all people, including the right to free expression, without promoting or spreading discrimination, violence or hatred. **Within the UN, there are various tools and mechanisms that deal with the problem of hate speech and the promotion of tolerance, among which are:** the **Universal Declaration of Human Rights**, which recognizes the fundamental rights and freedoms of every person, which relies on the principle of equality and indivisibility of all people, and condemns discrimination, violence and hatred; the **United Nations Commission on Human Rights**, which monitors and analyzes human rights violations around the world. It can receive reports of cases of hate speech and recommend measures to combat it; rapporteurs appointed to address specific issues, including hate speech and freedom of expression, and to conduct

research, gather information and present reports that contribute to understanding the problem and recommendations for action; UNESCO, which supports educational programs, campaigns and initiatives that promote tolerance, mutual understanding and dialog between cultures.

The UN plays a key role in creating awareness campaigns, promoting education and training, creating standards and guidelines that help member states and the public understand and counter hate speech.

This is an important step towards creating a more just and tolerant society. The question in the survey is formulated as follows: **23**. According to the United Nations, at whom can hate speech be directed? A sub-question of question 23 states: 23.1. To states and their institutions and symbols, government officials, religious leaders or ministers of faith. The answers to this sub-question can be interpreted as follows: 11 people (8.9%) do not understand the question or do not know the UN and respond that they could not answer. 16 people (13%) think that there is no hate speech towards institutions, symbols, officials, religious people. 96 people (78%) note that it is precisely these people who are most vulnerable because hate speech is directed at them.

Sub-question 23.2. To individuals or groups of persons depending on a certain characteristic. 97 people (78.9%) say “yes”, 8 people (6.5%) - “no”, 18 people (14.6%) do not have an answer.

Sub-question 23.3. Only to minority groups. 62 people (50.4%) think that hate speech is addressed only to minorities, 44 people (35.8%) say that there is no hate speech only to minority groups. 17 people (13.8%) do not have a specific answer.

Sub-question 23.4. Everything listed above sums up the result: 78 people (63.4%) say “yes”, 23 people (18.7%) mark “no” as their relevant answer, and 22 people (17.9%) cannot answer.

Question 25 analyzes what people's reactions should be when they encounter hate speech. To the question "In your opinion, what should you

do when faced with hate speech?", 4 possible answers are proposed, which respondents commented as follows:

25.1. To pause and refrain from sharing hateful content. - 98 people (79.7%) think they should wait and refrain from spreading what happened. 9 people (7.3%) will not wait but will rather share the hateful content immediately. However, 16 people (13%) do not have a definite answer. It appears that when the majority of respondents encounter hate speech online or in the real world, they remain calm or indifferent and do not react emotionally. Hate speech is often a challenge that can upset or provoke. In such a situation, refraining from participating in the accumulation of negativity and remaining calm are a winning move.

25.2. Not to be silent - to calmly state my disagreement. This is normal behavior for 98 people (79.7%). 12 people (9.8%) disapprove of such a reaction. And 13 people (10.6%) have no opinion.

From the answers formulated in this way, we do not get an idea whether the respondent feels like a victim of hate speech or a witness to an incident, but the desire not to remain silent suggests that they are ready to report the incident to the relevant authorities, platforms or public organizations in order to have an adequate response. This increases the chance of getting support from friends, family or communities who share the same values and counter hate speech.

25.3. To counter hate speech with a positive and fact-based statement.

100 people (81.3%) say "yes", 8 people (6.5%) - "no", 15 people (12.2%) do not have an answer. In fact, by educating themselves about their rights, people learn about the laws that regulate freedom of expression and the fight against discrimination and hate. Knowing your rights helps you protect yourself and where to seek help. And when we witness hate speech,

evidence must be preserved to be used later before the relevant authorities. Quite reasonably, the answers to the next question come:

25.4. To inform the institutions.

96 people (78%) say yes, they will inform the institutions, 9 people (7.3%) will not take this step, and 18 people (14.6%) do not know how to answer.

„25.5. “All of the above” is considered as an option for action by 90 people (73.2%), 14 people (11.4%) do not think that all these four answers together are a solution for countering hate. And 19 people (15.4%) cannot answer.

Question 26 examines whether respondents are familiar with the institutional framework for countering hate speech.

26. Коя според Вас е институцията, която трябва да бъде ангажирана с противодействието на речта на омразата?
123 отговора

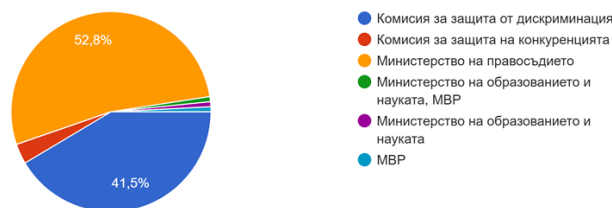

Fig. 26

“Which institution do you think should be involved in countering hate speech?”

To the question “Which institution do you think is directly engaged in countering hate speech?”, 65 people (52.8%) answer the Ministry of Justice, 51 people (41.5%) think that the Commission for Protection against Discrimination deals with this problem, and 4 people (3.3%) send the counteraction to the Commission for Protection of Competition. There are 3 people who name the Ministry of Education and Science and the Ministry of the Interior.

In fact, countering hate speech is a responsibility that lies with multiple structures, institutions and the individual. If the state and its role in countering hate speech come first, that means there must be legislation on the issue – rules to prohibit and punish discriminatory and violent speech, as well as to impose sanctions on offenders. It is the state that should invest in education and information campaigns that raise awareness of the problem. Schools and universities have a role to play in educating and guiding pupils and students in action to counter hate speech. They may include topics related to discrimination, tolerance, empathy and responsible online behavior on the Internet. The role of the media is no smaller – they must play an active role in countering hate speech by providing information that is balanced, accurate and ethical. They can also be helpful by conducting educational campaigns and engaging in constructive discussions to solve the problem. Various public and non-governmental organizations also actively work to counter hate speech. They offer support to victims, carry out information campaigns and educational initiatives, and promote tolerance and diversity in society, but they are clearly not on the minds of survey respondents. Last but not least, major Internet platforms play an important role in countering hate speech by providing policies and tools to flag and remove illegal and harmful content. They can engage in content moderation, promoting good practices, and creating communities that promote respect and tolerance. As individuals, people each have their own personal responsibility to counter hate speech, which includes being aware of one's own behavior and language, expressing one's opinion in a respectful way, promoting tolerance and inclusion in online environments, and reporting unwanted and harmful content in the media. In summary, we can conclude that the combination of legislation, education, information and the active participation of all helps to create a more just and tolerant society.

Question 32 examines the extent to which hate speech is present in the curricula of disciplines in higher education. It is formulated as follows: In

your opinion, is it necessary to include a discipline related to hate speech in the curricula of the majors related to the distribution of online content? (See Fig. 27)

100 people (81.3%) say “yes, mandatory”, 20 people (16.3%) answer “yes, optional”. Only 3 people (2.4%) think that it is not necessary to pay attention to hate speech in curricula.

The topic of hate speech on the Internet in the curriculum is of great importance and needs to be taught. Learning about hate speech on the Internet helps us understand the negative effects and threats it poses to online society. This includes discrimination, psychological harassment in the workplace - mobbing, threats, violence and affecting people's mental health. By learning to recognize and address hate speech, we are committed to protecting the rights and safety of the online community.

32. Според Вас, необходимо ли е в учебните планове на специалностите, свързани с разпространение на онлайн съдържание, да пр...дисциплина, свързана със речта на омразата?
123 отговора

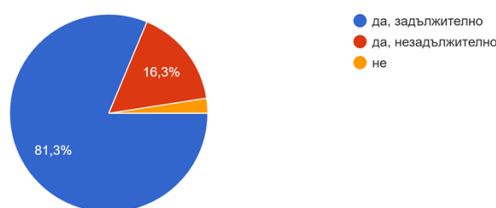

Fig. 27

In your opinion, is it necessary to include a discipline related to hate speech in the curricula of the majors related to the distribution of online content?

Through this knowledge, a complete online environment is created, with an overall inclusive scale, where differences are respected and people feel safe and welcome. By understanding and recognizing the negative consequences of hate speech, we can work together to overcome intolerance, discrimination and reduce online conflict. Hate speech on the Internet can also play a role in the fight against radicalization and extremism. Training on

this topic gives us the tools and knowledge to counter online radicalization, identify potentially dangerous content, and understand how to protect ourselves from extremist ideologies. Learning about online hate speech supports the development of students' critical thinking and media literacy. This helps us analyze and evaluate the information provided to us in the online environment, understand the context and messages of the content, and make informed and responsible decisions when consuming and sharing information. Hate speech training prepares us to be responsible online citizens. It teaches us how to express our ideas and opinions in a constructive way, how to communicate respectfully and handle conflict, and how to support and protect the online community as a whole.

In conclusion, online hate speech education is necessary because it gives us the knowledge, skills and tools to create a safe, inclusive and responsible online environment. This is important for protecting the rights and well-being of the online community, preventing discrimination and radicalization, and developing critical thinking and media literacy.

Question 33 reads: In your opinion, is it necessary to conduct training seminars on topics related to the presence and counteraction of hate speech?

78 people (63.4%) strongly agree that it is necessary to have training courses on topics related to the existence and counteraction of hate speech. 29 people (23.6%) somewhat agree that it is important to have such trainings. 14 people (11.4%) hesitate with the answer “as much disagree as agree” and only 2 people (1.6%) believe that there is no need for training.

Respondents agree that training courses on the topic of hate speech are essential to combat discrimination and violence in society. They help prepare us to address the challenges of hate speech.

33. Според Вас, необходимо ли е да се провеждат обучителни семинари по теми, свързани с наличието и противодействието на речта на омразата?
123 отговора

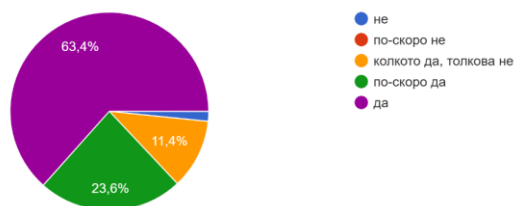

Fig. 28

In your opinion, is it necessary to conduct training seminars on topics related to the presence and counteraction of hate speech?

They inform us about the different forms, mechanisms and consequences of hate speech, as well as strategies for counteraction and protection. Hate speech courses teach us to recognize negative and discriminatory speech that can lead to violence or marginalization of certain groups. This makes us more careful and responsible in our communication, and it also makes us promote unity and tolerance. We will be armed with the right tools and strategies to prevent violence and discrimination in society. We will be taught how to respond to hate speech, how to support victims and how to oppose intolerance and discrimination.

In the societies, qualities such as reciprocity, tolerance, respect for different people and appreciation of people's qualities will be tolerated in order to improve communication skills, empathy and the ability to understand and accept different points of view. Last but not least, training provides knowledge of the legal framework and ethical principles related to hate speech, teaches how to understand the limits of freedom of expression and how to communicate responsibly and respectfully in online and offline environments. Training courses on hate speech are of great importance because they help society engage with and oppose intolerance and discrimination.

From the presented results, it is clear that respondents are aware of the need to take concrete actions to acquire knowledge in the field of countering hate speech in the online environment. We can expand the range of possibilities for this by including, in addition to thematic seminars, also qualification courses, as well as online courses, consultations, etc.

Observations show that this competence is not at the required level, there is a real need for additional knowledge and training. The existing models and good practices in Europe and the world are not known. It is also necessary to study the educational content and programs offered by higher education that correspond to this spectrum of knowledge and competences. Changes regarding the legal infrastructure of culture in our country are necessary and forthcoming. Along with these processes, however, anticipatory problem-oriented training of students dealing with the dissemination of information in an online environment, as well as ongoing training of those working in the online media, must also take place.

In conclusion, defining hate speech in the online environment is likely to continue to trouble the international community for a long time to come, but a number of multi-stakeholder commitments can nevertheless be developed. It is clear that no individual actor can single-handedly solve the problem of hate speech in the online environment, no matter how the phenomenon is defined. Ongoing processes of understanding the nature of hate speech in the online environment are just as important as the developing counteraction.

From the presented results, it is clear that respondents are aware of the need to take concrete actions to acquire knowledge in the field of countering hate speech in the online environment. We can expand the range of possibilities for this by including, in addition to thematic seminars, also qualification courses, as well as online courses, consultations, etc.

Observations show that this competence is not at the required level, there is a real need for additional knowledge and training. The existing

models and good practices in Europe and the world are not known. It is also necessary to study the educational content and programs offered by higher education that correspond to this spectrum of knowledge and competences. Changes regarding the legal infrastructure of culture in our country are necessary and forthcoming. Along with these processes, however, anticipatory problem-oriented training of students dealing with the dissemination of information in an online environment, as well as ongoing training of those working in the online media, must also take place.

In conclusion, defining hate speech in the online environment is likely to continue to trouble the international community for a long time to come, but a number of multi-stakeholder commitments can nevertheless be developed. It is clear that no individual actor can single-handedly solve the problem of hate speech in the online environment, no matter how the phenomenon is defined. Ongoing processes of understanding the nature of hate speech in the online environment are just as important as the developing counteraction.

Without claims for comprehensiveness, the present dissertation research is an attempt to present and complement the contemporary theory and practice in the field of countering hate speech in the online environment. Also, given the interdisciplinary nature of the present research, it can be used by all those working in the field of international law and human rights and serve as a basis for further research.

In conclusion, defining hate speech in the online environment is likely to continue to trouble the international community for a long time to come, but a number of multi-stakeholder commitments can nevertheless be developed. It is clear that no individual actor can single-handedly solve the problem of hate speech in the online environment, no matter how the phenomenon is defined. Ongoing processes of understanding the nature of

hate speech in the online environment are just as important as the building counteraction.

IV. CONTRIBUTIONS OF THE DISSERTATION

A. Scientific-theoretical contributions:

1. Based on a theoretical study of various scientific literature – psychological, sociological, legal, an author’s reading of the various aspects of hate speech is carried out. Some reasons that lead to the emergence of this phenomenon are also investigated, the different approaches in Europe and the USA are analysed, including case-law relevant to the restriction of hate speech in modern society.
2. An interdisciplinary approach to understanding the language of hate is applied – theories and research from different scientific disciplines, which allows to analyze the complexity of the phenomenon, as well as to identify current problems and questions that researchers face.
3. The analysis of hate speech examined in the online environment is distinguished by its originality, since in recent decades, there has been an intensive, even explosive development of communication and information technologies, and social media are the present and the future of sharing information and carrying out communication between multiple users based on the same technology and decentralised infrastructure. It is pointed out that today, the Internet is an electronic computer environment with a powerful multifunctional interactive capacity, which occupies a rather peculiar position in relation to the existing regulatory models.
4. Various approaches to countering hate speech have been explored, from filtering as selective removal of certain content from the information stream to ‘blocking’, i.e. making access to certain web pages (URLs) impossible. Both methods are noted to be costly but have rather limited effectiveness. Documents of the Council of Europe regarding the responsibility of Internet service providers have been analysed. The recommendations in the sixth report on Bulgaria by ECRI – the specialised human rights monitoring body

that monitors problems related to racism, xenophobia, anti-Semitism, intolerance and discrimination – are also examined.

5. A contributing point is the analysis of the specific instruments adopted within the European Union in the last decade such as the Code of Conduct signed on 31 May 2016 between the European Commission and IT companies to counter illegal hate speech online, as well as the role of technology and automatic detection systems in view of improving the way hate speech content is detected and removed. A peculiar form of countermeasures against hate speech within the European Union is its criminalisation as one of the possible ways to reduce such cases. For this purpose, according to the author, it is necessary to expand the existing list of crimes in the Treaty on the Functioning of the European Union.

B. Scientific-applied contributions:

1. An author survey was created as a research tool to identify the awareness among students (bachelor's, master's) and doctoral students of three different higher schools about hate speech, as well as the possible forms of countermeasures against it.

2. A questionnaire was designed to investigate the perceptions of Bulgarian students from several higher education institutions regarding hate speech in online media, as well as their attitudes regarding the need for more in-depth study during the educational process. The summarised results of the survey are a prerequisite for the formulation of recommendations, and they can be of help to future researchers who implement applied projects to reveal more of the manifestations of hate speech investigated in a larger number of online publications.

3. A concrete concept of an effective strategy to improve awareness of countering hate speech in the online environment is proposed.

V. LIST OF THE PUBLICATIONS OF THE PHD CANDIDATE ON THE TOPIC OF THE DISSERTATION

1. Dimitrov, M., **Al. Yankov**. Public Relations – A Key Aspect in Countering Terrorism, in: International conference Knowledge – Based Organization, 2020, Vol.26, Issue 1, pp. 49-53, DOI: <https://doi.org/10.2478/kbo-2020-0007>
 2. Nikolova, R., **Al. Yankov** COVID-19, Psychosocial Effects and Fake News, in: International conference Knowledge – Based Organization, 2021, Vol.27, Issue 2, pp. 176-179. DOI: <https://doi.org/10.2478/kbo-2021-0069>
 3. **Янков Ал.** Разграничение между понятията “свобода на изразяването” и „реч на омразата”, в: сп. „Международна политика”, бр. 2/2021, п. 57-64. [.: Publication \(swu.bg\)](https://www.swu.bg)
 4. **Yankov, Al.** Some Contemporary Aspects Related to the Big Data, in: International conference Knowledge-Based Organization, 2022, Vol.28, Issue 2, pp.102-106. DOI: [10.2478/kbo-2022-0056](https://doi.org/10.2478/kbo-2022-0056)
 5. **Янков Ал.** Някои аспекти в практиката на ЕСПЧ срещу речта на омразата в: сп. Международна политика бр. 1-2/2022, п.71-81. www.ip.swu.bg
- Янков Ал.** Криминализирането на речта на омразата в рамките на Европейския съюз в: сп. Международна политика бр.1/2023 (под печат).